

Forskningspolitiske begrunnelser for å fremme den norske grunnforskningen

En tekstanalyse av tre forskningsmeldinger fra tidsperioden 1993 – 2005.

Lina Rønningen

Masteroppgave i statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Det Samfunnsvitenskapelige fakultet

Mai 2006

Forord

Temaet for denne masteroppgaven ble utformet gradvis i løpet av de første veiledningstimen med min veileder Werner Christie Mathisen. Jeg vil takke Werner Christie Mathisen for alle de gode ideer og forslag, samt litteratur, som han bidro med i den første fasen av oppgaveskrivingen. I tillegg vil jeg uttrykke min glede over kurset stv 4104 “Tekstanalyse”, som han holdt våren 2006. Dette kurset inspirerte meg ytterligere i oppgaveskrivingen, og ga meg større innsikt i tekstanalytisk metodebruk, noe jeg har hatt god bruk for under skrivingen. Min veileder, Werner Christie Mathisen, har hele tiden utvist stor interesse for min oppgave, og delt sin kunnskap om temaet med meg. Uten hans hjelp ville neppe denne oppgaven blitt ferdig på to semestre.

En stor takk rettes også til min mann Tore Rønningen, hvis tekniske hjelp har vært uvurderlig. Blant annet har han på eget initiativ skannet en hel stortingsmelding, som ikke forelå i elektronisk format, og omgjort denne til tekstprogram, for deretter å bruke den til å gjennomføre en elektronisk ordtelling. Dette meget omfattende arbeidet har han gjort i sin fritid, og all ære for det går til han alene. I tillegg har han tatt ut deler av sommerferien sin i løpet av våren, for slik å kunne passe vår datter mens jeg skrev ferdig oppgaven. Denne avlastingen har også vært en viktig hjelp under skrivearbeidet.

En takk også til min mor og svigerforeldre for hardt tiltrengte barnevakter i løpet av disse to semestrene, og tilslutt en takk til min datter Idunn, som til tross for sine 2 år, har utvist stor tålmodighet og forståelse for at “mamma må skrive”.

Lina Rønningen, Universitetet i Oslo, mai 2006

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	s. 5
Presentasjon av oppgaven.....	s. 6
Problemstillingen.....	s. 6
Kapittel 2: Teoretisk bakgrunn	s. 11
Kritiske reaksjoner på teorien.....	s. 14
Kapittel 3: Metode	s. 17
Innføring i ide- og ideologianalyse.....	s. 18
Innføring i elektronisk ordtelling.....	s. 19
Valg av analyseverktøy og ordtellingsteknikk	s. 19
Reliabilitetsaspektet ved tekstanalyse.....	s. 21
Validitetsaspektet ved tekstanalyse	s. 22
Konstruering av idealtyper	s. 23
Kapittel 4: Politisk ideanalyse	s. 29
Sammendrag av st.meld.nr 36 (1992- 93) <i>Forskning for fellesskapet</i>	s. 29
Politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy.....	s. 31
Noen bemerkninger til tabellene.....	s. 33
Tabellfordelingen	s. 35
Resultatet av ordtelling av st.meld.nr 36 (1992- 93) <i>Forskning for fellesskapet</i> ...	s. 37
Tekst – kontekst.....	s. 39
Politisk funksjonell ideanalyse	s. 42
Teoritilknytning ?	s. 43
Kapittel 5: Politisk ideanalyse	s. 45
Sammendrag av st.meld.nr. 39 (1998- 99) <i>Forskning ved et tidsskille</i>	s. 45

Politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy.....	s. 46
Noen bemerkninger til tabellene	s. 48
Tabellfordelingen	s. 50
Resultatet av ordtelling for st.meld.nr.39 (1998- 99) <i>Forskning ved et tidsskille</i> ..	s. 51
Tekst – kontekst	s. 52
Politisk funksjonell ideanalyse.....	s. 54
Teoritilknytning ?	s. 56
Kapittel 6: Politisk ideanalyse	s. 58
Sammendrag av st.meld.nr.20 (2004- 05) <i>Vilje til forskning</i>	s. 58
Politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy.....	s. 59
Noen bemerkninger til tabellene	s. 61
Tabellfordelingen	s. 62
Resultatet av ordtelling for st.meld.nr.20 (2004 -05) <i>Vilje til forskning</i>	s. 64
Tekst – kontekst	s. 65
Politisk funksjonell ideanalyse.....	s. 69
Teoritilknytning.....	s. 70
Kapittel 7: Konklusjon	s. 72
Reliabilitetsaspektet ved analysen i oppgaven	s. 72
Validitetsaspektet ved analysen i oppgaven	s. 73
En sammenligning av de tre forskningsmeldingene.....	s. 74
Drøfting av hypotese 1 og 2 på bakgrunn av tabellfordelingene	s. 79
Drøfting av hypotese 3 i tilknytning til teorien	s. 81
Oppsummering	s. 83
Avsluttende betraktninger	s. 84
Kildeliste	s. 86

1. innledning

Temaet i denne oppgaven er norsk forskningspolitikk i tidsperioden 1993 til 2005. Grunnet oppgavens begrensede omfang, har jeg valgt å fokusere på kun ett av de mange temaene som forskningspolitikken dekker, nemlig den langsiktige, grunnleggende forskningen, også kalt grunnforskningen. Jeg vil se nærmere på hvilke begrunnelser som blir gitt for å ivareta og gi økonomisk støtte til den norske grunnforskningen. Som jeg skal vise i oppgaven, fins det flere slike begrunnelser, og hensikten med oppgaven er å undersøke hvilke begrunnelser som i løpet av de siste 12 årene har blitt *mest* brukt for å ivareta grunnforskningen innenfor den forskningspolitiske debatten.

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i tre forskningsmeldinger som grunnlag for analysen, fordi disse er offisielle dokumenter, utgitt av den til enhver tid sittende regjering. Meldingene representerer regjeringens ideer, verdiprioriteringer, holdninger, forventinger og målsetninger. Disse er samlet på en ryddig og velformulert måte. De kan som sådan betraktes som regjeringens budskap til de politiske partiene, samt forskningsinstitusjonene, næringslivet og samfunnet for øvrig.

Det er to grunner til at jeg har valgt å fokusere på tidsrommet 1993-2005, som omfatter tre regjeringsperioder. En viktig grunn er at disse tre regjeringene har hatt en variert sammensetning med forskningsministre fra ulike partier og med ulike holdninger i forskningsspørsmål. En viss variasjon i hvilke begrunnelser som blir gitt for å ivareta grunnforskningen, kan dermed forventes. Den andre grunnen er den omstridte fusjonen av de 5 opprinnelige forskningsrådene til en større paraplyorganisasjon, NFR, som skjedde tidlig på 90-tallet. Skoie (2005) skriver i sitt verk om norsk forskningspolitikk at “Stortingsvedtaket fra våren 1992 om å fusjonere de fem daværende forskningsrådene til ett råd er det viktigste forskningspolitiske enkeltvedtaket i 1990-årene i Norge.” (Skoie 2005, s. 116). Denne begivenheten førte til store forskningspolitiske omveltninger og jeg vil i oppgaven se nærmere på hvordan grunnforskningen blir ivaretatt under de nye forholdene.

Presentasjon av oppgaven :

Denne oppgaven er en sammenlignende analyse av tre forskningsmeldinger som ble utgitt i perioden 1993 – 2005, som omfatter tre regjeringsperioder i Norge. De tre forskningsmeldingene er : st.meld.nr.36 (1992- 93) *Forskning for fellesskapet*, st.meld.nr.39 (1998- 99) *Forskning ved et tidsskille* og st.meld.nr.20 (2004- 05) *Vilje til forskning*. Meldingene er utgitt av henholdsvis regjeringene Harlem Brundtland 3, Bondevik 1 og Bondevik 2. Stoltenberg-regjeringen, som satt fra 2000 – 2001, regnes ikke med her, ettersom den ikke rakk å utarbeide noen forskningsmelding, kun en melding som omhandlet Kvalitetsreformen, men dette temaet faller utenfor rammene for oppgaven. Hensikten med oppgaven er å studere de ideer og argumenter som fremmes i de tre forskningsmeldingene, og jeg vil her ta utgangspunkt i diskusjonen omkring og begrunnelsene for å ivareta grunnforskningen i Norge. Jeg vil se nærmere på hvilke ideer og argumenter som blir fremhevet i hver melding, og deretter sammenligne meldingene på grunnlag av hvilke ideer og argumenter som er de mest fremtredende.

Jeg har valgt å benytte kvalitativ tekstanalyse kombinert med den kvantitative metodeteknikken elektronisk ordtelling. Den tekstanalytiske tilnærmingen jeg har valgt, er politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy. Ved hjelp av denne analysetilnærmingen har jeg dannet en oversikt over de ulike ideer og argumenter som blir fremmet i hver av meldingene. I tillegg har jeg ved hjelp av elektronisk ordtelling fått et kvantitativt mål på hvor ofte visse begreper og ord forekommer i hver melding. Hvor ofte et begrep eller ord forekommer, kan være en indikator på hvor fremtredende ideen bak dette begrepet eller ordet er.

Problemstillingen :

Hvilke ideer og argumenter fremmes for å begrunne behovet for å ivareta den norske grunnforskningen i de tre forskningsmeldingene som er utgitt i tidsrommet 1993 til 2005 ?

Datamaterialet som jeg benytter til analysen består av tre forskningsmeldinger. I forkant av analysearbeidet har jeg lest et stort utvalg av sekundærlitteratur, deriblant NIFU-rapporter, en del utgaver av tidsskriftet *Forskningspolitikk*, en del artikler fra nettstedet Forskning.no, samt NOU'er som omhandler norsk forskning. Alle disse rapportene, artiklene og dokumentene har til sammen dannet en ramme av bakgrunnskunnskap som har vært nødvendig for at jeg skulle kunne vurdere innholdet i de tre meldingene på en relevant måte, sett ut fra den faglige betydningen og den politiske og sosiale konteksten. Men selv om jeg har benyttet meg av mange tekster for å få en bredere forståelsesramme, er det forskningsmeldingene som er fokuset for oppgaven. Gjennom disse meldingene blir regjeringens standpunkter og syn offisielt presentert på en systematisk måte, noe som gjør meldingene egnet for en grundig analyse av ideer og argumenter.

To begreper som vil bli benyttet ofte i oppgaven, og som derfor bør defineres, er :

“Grunnforskning”

Den formelle definisjonen stammer fra Frascati-manualen som ble utarbeidet av OECD i 1993. Her defineres grunnforskning som “eksperimentell og teoretisk virksomhet som primært utføres for å erverve ny viten om grunnlaget for fenomener og observasjoner uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk.” (“Frascati Manual”, 1993). Grunnforskning betegnes ofte som langsiktig og grunnleggende forskning, eller fri og uavhengig forskning. Keith Smith hevder i sitt bidrag til NIFU-rapport nr.2 fra 1998, at “det er en utbredt oppfatning at grunnforskning er adskilt fra andre typer forskning fordi den er uegennyttig”: (Smith 1998, s. 79). Videre hevder forfatteren at grunnforskning er “fri, u-styrt og kun formet av nysgjerrighet og av interne problemstillinger, avgrenset til vitenskapen i seg selv.” (ibid). Andre NIFU-forskere skriver at grunnforskning regnes som tradisjonell, klassisk forskning som ivaretar “den vitenskapelige kultur og tenkemåte, innen alle vitenskapelige disipliner.” (Skoie og Sætvedt 1998, s. 63) Den består av en systematisk og kritisk kunnskapssøken, hvis mål er å stadig etterprøve etablerte sannheter. (ibid). I Norge

har universitetene og de vitenskapelige høyskolene et lovpålagt ansvar for å bevare tradisjonen med grunnforskning.

“Anvendt forskning”

Den formelle definisjonen fra Frascati-manualen til OECD lyder som følger :

“Virksomhet av original karakter for å erverve ny viten, først og fremst rettet mot bestemte mål og anvendelser”. (“Frascati Manual”, 1993). Forskning som utføres på oppdrag fra næringslivet eller offentlig forvaltning, betegnes som anvendt forskning eller oppdragsforskning. Begrepet “brukerstyrt forskning” faller også under denne betegnelsen. Jens-Christian Smeby skriver i sin NIFU-rapport nr.6 fra 1996 at “Norges Forskningsråd skiller mellom *grunnforskningsprogrammer*, *handlingsrettede programmer* og *brukerstyrte programmer*. Handlingsrettede programmer er primært rettet mot offentlig sektor og interesseorganisasjoner, blant annet med sikte på å bedre kunnskapsgrunnlaget for politiske beslutninger og som grunnlag for planlegging. Brukerstyrte programmer er rettet direkte mot næringslivet, og brukerne legger mange av premissene og bidrar med midler.” (Smeby 1996, s. 21). At brukerne legger premisser betyr i denne sammenheng at oppdragsgiveren avgjør forskningstema og problemstilling ut fra behovet hos bedriften eller forvaltningen. Oppdragsgiveren eier som regel også brukerrettighetene til forskningsresultatene. Tradisjonelt er det realfag, IKT og teknologi som er de mest etterspurte disiplinene innenfor anvendt forskning. I Norge er det instituttsektoren, især de teknisk-industrielle forskningsinstituttene, som står for en stor andel av den anvendte forskningen, sammen med næringslivet og universitetene og høyskolene (NIFU STEP, SSB 2003, figur “driftsutgifter til FoU i Norge i 2003 etter FoU-type og sektor for utførelse”).

Som tidligere nevnt i innledningen, valgte jeg tidsrommet 1993 – 2005 fordi jeg antar at de tre forskningsministrene som utga de tre forskningsmeldingene, har noe varierende begrunnelser for å ivareta grunnforskningens interesser, tatt i betraktning at de tilhører tre ulike partier, og har delvis ulike forskningspolitiske verdier og holdninger. Jeg forventer derfor ved hjelp av den politiske ideanalysen, å finne en

tydelig variasjon i hvilke ideer og argumenter som er mest fremtredende. Ut fra dette vil jeg utlede følgende hypotese :

Hypotese 1 :

De forskningspolitiske begrunnelsene for å ivareta den norske grunnforskningen varierer i de tre forskningsmeldingene fra tidsrommet 1993 – 2005.

Som teoretisk bakgrunn til oppgaven har jeg hentet litteratur fra en gruppe britiske forskere som sammen har skrevet bøkene *The new production of knowledge* og *Rethinking science, knowledge and the public in an age of uncertainty*. Denne gruppen ledes av universitetsrektoren Michael Gibbons, og inkluderer medforfatterne Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott og Martin Trow. Teorien som disse forskerne presenterer, tar sikte på å forklare den forskningspolitiske utviklingen som har skjedd i den vestlige verden i løpet av siste halvdel av det 20.ende århundre. Den teoretiske forklaringen hevder at utviklingen har endret seg gradvis fra et kulturelt perspektiv på forskningen til et instrumentelt perspektiv, og at denne endringen finner sted både innad i forskningsinstitusjonene og på et høyere forskningspolitisk nivå. I forbindelse med analysen av de tre forskningsmeldingene, ønsker jeg å se nærmere på hvorvidt en lignende endring kan spores i de ideer og argumenter som fremmes for å ivareta den norske grunnforskningen. Dersom teorien finner gjenklang også i den norske forskningspolitikken, kan jeg forvente en gradvis endring fra et kulturelt syn til et mer nytteorientert syn, altså at behovet for anvendt forskning øker på bekostning av behovet for grunnforskning, og at de ideer og argumenter som fremmes antar et stadig mer nytteorientert preg. Jeg vil dermed utlede følgende to hypoteser som kan knyttes til oppgavens forankring i teorien til Gibbons og medforfatterne, - teorien om den nye kunnskapsproduksjonen.

Hypotese 2:

De mest fremtredende ideer og argumenter som fremmes for å ivareta grunnforskningen i de tre forskningsmeldingene, er de som forfekter et nytteorientert syn på grunnforskningen.

Hypotese 3:

Innholdet i forskningsmeldingene fra tidsrommet 1993 – 2005 indikerer en endring i forskningspolitisk perspektiv, fra et kulturelt syn til et instrumentelt syn på forskningen.

Oppgaven er bygget opp rundt tre analysekapitler som drøfter forskningsmeldingene hver for seg, og som utgjør hoveddelen av oppgaven. Analysekapitlene er rettet mot å besvare problemstillingen og hypotesene, men en mer uførlig besvarelse vil bli gitt i oppgavens siste Kapittel, der de tre forskningsmeldingene blir sammenlignet, og analysearbeidet blir oppsummert. Oppgaven består av 7 kapitler, og utdrag av forskningsmeldingene følger på en vedlagt CD. Disse utdragene viser teksten som analysen er basert på.

2. Teoretisk bakgrunn

Jeg vil i det følgende avsnittet presentere en kjent og mye debattert teori som går under navnet “teorien om den nye kunnskapsproduksjonen”, og som gjør et forsøk på å beskrive en trend eller tendens som teoriens opphavsmenn mener å ha observert innenfor forskning og kunnskapsutvikling i den vestlige verden. Teorien henviser til nyere observasjoner, fra 2. verdenskrig og frem til begynnelsen av 90-årene.

Teorien om den nye kunnskapsproduksjonen av forfatterne Gibbons, Limoges, Nowotny, Schwartzman, Scott og Trow ble lansert i 1994 med boken *The new production of knowledge*. Her beskriver forfatterne den nye trenden de mener å ha observert i store deler av den vestlige verden. Dette er en trend som har utviklet seg gradvis helt siden 1945, og som blir stadig mer synlig. Den representerer en ny form for kunnskapsproduksjon, som skiller seg fra den opprinnelige kunnskapsproduksjonen på mange punkter. Forfatterne kaller den nye trenden for modus 2, og mener at den nå eksisterer på lik linje med den opprinnelige, tradisjonelle trenden, modus 1. Selv om modus 2 fortsatt er i en tidlig utviklingsfase, er denne trenden allerede i ferd med å øve press på de tradisjonelle kunnskapsinstitusjonene, dvs. universitetene. “Not surprisingly, some of these institutions are resistant particularly to those changes which seem to be threatening the very structures and processes which have been created to protect the integrity of the scientific enterprise.”(Gibbons et al. 1994, s. 31). De viktigste forskjellene mellom modus 1 og 2, kan oppsummeres i fire punkter.

1. Forskning i modus 1 utføres innenfor hver enkelt fagdisiplin, mens forskning i modus 2 drar veksler på mange fag på tvers av mange fagdisipliner.
2. Forskning i modus 1 er av teoretisk og fundamental art, ofte grunnet på nysgjerrighet, mens forskning i modus 2 er praktisk rettet og skal bidra til problemløsning av problemer som allerede er definert.

3. Forskning i modus 1 utføres ved universitetene, mens forskning i modus 2 praktiseres utenfor universitetene, “ in small and medium-sized high-technology companies, for example, or management consultancies and think-tanks” (Gibbons et al, 2001, s.15).
4. Forskning i modus 1 er vanligvis finansiert av offentlige midler, mens forskning i modus 2 finansieres gjennom oppdrag, fond og av næringslivet.

Forfatterne ser tre årsaker til at modus 2 har oppstått gradvis siden 2. verdenskrig. Den første årsaken peker på overgangen fra eliteuniversiteter til masseuniversiteter. Fra å være kunnskapsinstitusjoner for noen få privilegerte, fikk universitetene etter 2. verdenskrig, preg av å være institusjoner som skulle utdanne de store massene. Særlig var studentkullene i 60-årene store, og det utviklet seg etter hvert et overskudd av ferdigutdannede kandidater, som var større enn det de tradisjonelle disiplinene ved universitetene var i stand til å absorbere. Disse ble dermed absorbert av det private næringslivet, som så muligheten til å skaffe seg forskerkompetanse.

Den andre årsaken ligger i de endringer som har oppstått i den økonomiske tankegangen omkring produksjon. Forfatterne kaller dette en endring fra “economies of scale” til “economies of scope” (Gibbons et al 1994, s. 63). Med dette menes at næringslivet har endret fokus fra masseproduksjon av varer, med billig og ufaglært arbeidskraft, til fokus på stadig utvikling av varer og tjenester, med en mer kompetent og utdannet arbeidskraft. Private bedrifter har økt satsingen på forskning for å utvikle og forbedre sine produkter, og offentlige myndigheter har oppfordret bedrifter til å finansiere sin egen forskning, slik at det blir naturlig for bedriftene å både ansette forskere, samt å tilby oppdrag til forskningsinstituttene. Dermed finner de store studentkullene veien til det private næringslivet, der deres kunnskap brukes i en mer transdisiplinær og problemløsningsorientert forskning, som kjennetegner modus 2.

En tredje forklaringsfaktor er at “fremveksten av moderne informasjonsteknologi har i tillegg bidratt til at miljøer utenfor universitetene har kunnet danne de nettverk som

har gjort fremveksten av modus 2 mulig”. (Sitert i Skoie og Sætvedt 1998, s. 88, i forfatternes gjengivelse av teorien om den nye kunnskapsproduksjonen).

Det er forfatternes oppfatning at den nye kunnskapsproduksjonen modus 2, som har vokst ut av modus 1, med tiden vil transformere den tradisjonelle og klassiske kunnskapsproduksjonen som fremdeles foregår i modus 1. Forfatterne inntar forøvrig en positiv holdning til dette, og mener at “both industry and academia must become participants in the production of knowledge which has wealth creating potential.” (Gibbons et al 1994, s. 54).

Boken *The new production of knowledge* ble møtt av flere kritiske reaksjoner fra forskerhold, og som et svar på disse reaksjonene, skrev forfatterne boken *Rethinking science* som utkom i 2001. I denne boken utdyper de resonnetet om overgangen fra modus 1 til modus 2, og hevder at kunnskapsproduksjonen i modus 2 må betraktes mot en større kontekst, nemlig samfunnet som har bidratt til å forme utviklingen innenfor modus 2. Begrepet Mode-2 society innføres. Dette samfunnet har vokst særlig fram på områder der politikk, kultur og det økonomiske markedet dominerer, og har ført til at vitenskap og samfunn er blitt to domener som glir over i hverandre.(2001, s. 4). Grensene mellom staten, kulturen og markedet har også blitt uklare, og dette fører til at vitenskapen blir invadert. “Its autonomous space is no longer guaranteed, since the potential guardians, the state, market and culture are no longer recognizable there in their old identities, functions and roles.” (ibid. s.29). Resultatet av at vitenskap og samfunn har brutt grensene seg imellom, åpner for nye kommunikasjonsmuligheter. Tidligere var det vitenskapen som talte til samfunnet i en enveis kommunikasjon, men nå kan samfunnet svare tilbake, hvilket i boken kalles “contextualization”. (ibid. s.50). Tesen i *Rethinking science* er at denne toveis kommunikasjonen er i ferd med å forandre vitenskapen. (ibid. s.52) og at en vitenskapeliggjøring av samfunnet har skjedd. Utviklingen peker mot stadig mer kompleksitet og usikkerhet i forskning og vitenskap, der vitenskapen og samfunnet blir utsatt for de samme drivkreftene. Forfatterne skriver at “There is no metaphysic,

no hidden hand, guiding the evolution of science and society in paralell, rather co-evolution is an aspect of coalescence.” (ibid. s.49).

Kritiske reaksjoner på teorien

Som tidligere nevnt, mottok teorien om den nye kunnskapsproduksjonen en del kritikk fra ulike forskere, og jeg skal i det følgende redegjøre for innholdet i et par av disse kritiske kommentarene som etterfulgte utgivelsen av boken *The new production of knowledge*. En av disse var bokanmeldelsen fra den svenske statsviteren og tidligere statssekretæren Sverker Gustavsson, som belyser teorien fra dens ulike aspekter og peker på enkelte svakheter og mangler. Blant disse er mangelen på et klart skille mellom det deskriptive og det normative. Gustavsson skriver at “så länge tesen tolkas som en utsaga om historisk tendens, är den förvisso tankeväckande. Här finns emellertid också ett normativt problem att diskutera. Hur bör tendensen värderas? Vad bör göras?” (Gustavsson 1997, s.3). Det Gustavsson reagerer mest på er forfatterens vurdering av tendensen mot en stadig økning av modus 2 –forskning på bekostning av modus 1-forskning, som en uunngåelig og derfor nødvendig utvikling. De lar norm og anbefaling følge den iaktagne tendensen, og bifaller den nedbrytingen av modus 1 som i følge teorien, vil foregå i fremtiden (ibid). Videre gir forfatterne råd til forskere og politikere om “vad de kan och bör göra for att så effektivt som möjligt bana väg för den segrande “mode 2”-forskningen.”(ibid). Denne normative holdningen bekymrer bokanmelderen, som påpeker at det er “ohållbart att uppmana till resignation och underkastelse med stöd i vad man tror vara historiens rörelsesriktning.” (ibid). Denne kritiske og verdiladete gjengivelsen av boken *The new production of knowledge* setter altså søkelyset på den bifallende holdningen som forfatterne uttrykker.

En annen kritiker er samfunnsøkonomen Paul David som i 1995 skrev en artikkel om forskningsfinansiering sett fra et samfunnsøkonomisk synspunkt. Han henviser til teorien om den nye kunnskapsproduksjonen og kaller den en “radical policy stance” (David, 1995, s.16), og fremhever særlig den positive holdningen forfatterne har til modus 2 –forskningen, som noe bekymringsverdig. Han skriver at “we should be very

vary to supposing we can predict what will happen if our societies were to go on spending large amounts of money under a very different mode of organization for scientific research.” (ibid. s.17). Han erklærer videre at de tradisjonelle forskningsinstitusjonene er viktige, og vil fortsette å være det også i fremtiden. “The functions fulfilled by those institutions were essential, a part of the infrastructure, not the dispensable superstructure.” (ibid). Samfunnsøkonomen David gir med dette en mer nøktern kritikk av teorien i *The new production of knowledge*, der fokuset også er på forfatterens holdning til den observerte tendensen.

Til tross for at teorien om den nye kunnskapsproduksjonen ble møtt av mye kritikk, har den visse likhetstrekk med en annen teori, som går under navnet koloniseringstesen og blir utledet i Jurgen Habermas' verk, *Theorie des kommunikativen Handelns* som ble utgitt i 1981. I denne tesen forutsetter Habermas en todelt verden som består av en livsverden og en systemverden. Livsverdenen er bygget på et språklig og kulturelt felleskap som ivaretar samfunnets symbolske reproduksjon, mens systemverdenen består av en politisk og administrativ statsforvaltning, samt en markedsøkonomi, hvis mål er å ivareta samfunnets materielle reproduksjon. I koloniseringstesen advarer Habermas mot den utviklingen som han ser klare tendenser til i det moderne samfunnet, nemlig at formålsrasjonaliteten som preger systemverdenen, begynner å trenge over på den sosiale og normative basis som utgjør livsverdenen. Dette kaller han “systemimperativenes kolonisering av livsverdensammenhengene” (sitert i Eriksen og Weigaard 1999, s. 139). Resultatet blir, slik Habermas ser det, et samfunn med økende fokus på teknisk fornuft og materiell utvikling, noe Max Weber betegnet som “rasjonalitetens jernbur”. Dette moderne samfunnet har utviklet seg siden 1960-årene, og især i den vestlige verden. Habermas mener tendensene kan snu dersom fokuset vender seg mot mer “verdimeslige problemstillinger som bare lar seg formulere og besvare med utgangspunkt i livsverdenens symbolske reproduksjonsprosesser.” (ibid).

Jurgen Habermas' koloniseringstese beskriver samfunnet i noe generelle termer og med hjelp av abstrakte begreper som “livsverden” og “systemverden”. Teorien om

den nye kunnskapsproduksjonen befinner seg på et mindre abstrakt nivå, og konkretiserer nærmere den samfunnsutviklingen som begge teorier hevder har funnet sted i løpet av siste halvdel av det 20.ende århundre. Denne utviklingen består i at det instrumentelle synet hvis mål er å ivareta samfunnets materielle reproduksjon øker på bekostning av det kulturelle synet hvis mål er å ivareta samfunnets symbolske reproduksjon. Oversatt til Gibbons og medforfatterens terminologi vil systemverdenen utgjøre en modus 2-kunnskapsproduksjon mens livsverdenen vil utgjøre en modus 1-kunnskapsproduksjon.

I de tre analysekapitlene som utgjør den empiriske kjernen i oppgaven, vil jeg vurdere hvorvidt den tendensen som blir observert i denne noe omstridte teorien er relevant også for den norske forskningspolitiske utviklingen de siste 50 år, og især de siste 12 årene, som de tre forskningsmeldingene dekker. Jeg vil undersøke hvorvidt det i meldingene finnes forskningspolitiske holdninger og uttalelser som antyder at modus 2 –forskning får stadig økende betydning på bekostning av den tradisjonelle forskningen som utføres innenfor modus 1. Dette innebærer at den anvendte forskningen, så som oppdragsforskning, blir prioritert og etterspurt i større grad og på bekostning av den universitetsbaserte grunnforskningen. Som hypotese 2 og 3 uttrykker, innebærer det også en endring fra et kulturelt perspektiv til et instrumentelt perspektiv på forskningen. Jeg vil lete etter indikasjoner i forskningsmeldingene som peker i retning av det Egil Kallerud omtaler som at “.... kunnskapsproduksjonen i økende grad skjer i anvendte kontekster og at den får et stadig mer heterogent og distribuert preg (mode 2). Dette bidrar ytterligere til den relative “marginalisering” av de tradisjonelle rammer for kunnskapsproduksjon som en særlig assosierer med det tradisjonelle universitet og den ramme for forskning som universitetsdisiplinene representerer (mode 1). ”(1998, s. 58). Dette sitatet er hentet fra NIFU-rapport 2/1998, der forfatteren gir en kort omtale av boken *The new production of knowledge* av Gibbons og medforfatterne.

Kap. 3 : Metode

Metoden jeg vil benytte i oppgavens analysedel, er tekstanalyse. Denne metodetilnærmingen innebærer at en samling tekster analyseres ved hjelp av ulike teknikker. Disse teknikkene kan være av både kvalitativ og kvantitativ art, og det kreves en viss innsikt i og øvelse i å bruke de ulike teknikkene. Innenfor tekstanalyse finnes det flere framgangsmåter. Eksempler på slike er innholdsanalyse, argumentasjonsanalyse, ideologianalyse eller diskursanalyse. Det er også mulig å kombinere to eller flere framgangsmåter, dersom dette er egnet for ens formål. Felles for disse framgangsmåtene, er at de alle forutsetter at en viss mengde tekstmateriale legges til grunn for analysen, da tekstanalyse er best egnet til tekster av et visst omfang. Ettersom min problemstilling tar utgangspunkt i tre svært omfattende tekster – tre forskningsmeldinger – anser jeg tekstanalyse som en velegnet metode for å besvare problemstillingen.

Den framgangsmåten jeg har valgt å benytte er ide- og ideologianalyse, kombinert med en kvantitativ teknikk fra innholdsanalysen. Denne er elektronisk ordtelling, som jeg utfører med programmet Monoconc pro 2.0. Det er en grunn til at jeg foretrekker ide- og ideologianalyse kombinert med ordtelling i stedet for diskursanalyse, som også er en tenkbar tilnærming til mitt formål. Denne er at idet og ideologianalysen setter fokus på selve ideene eller ideologiene som preger teksten, og da min problemstilling tar utgangspunkt i nettopp ideenes funksjon og innhold, synes idet og ideologianalyse å være mer egnet enn diskursanalyse, som er “en analyse av språkbruk i samfunnsmessig kontekst” (Mathisen 1997, s. 3). Grunnen til at jeg velger å kombinere analysen med ordtelling, er at jeg tror en slik tilnærming kan gi interessante resultater, ved at jeg eksempelvis teller de ord og begreper som vektlegges mest i de utvalgte avsnittene som jeg skal analysere, for å se hvor ofte de faktisk forekommer gjennom hele teksten. Ord som forekommer ofte, kan være såkalte nøkkelord i teksten. Her vil jeg foreta en sammenligning mellom de tre forskningsmeldingene, ved å telle forekomsten av bestemte ord i hver av dem. Dersom eksempelvis ordet “grunnforskning” forekommer oftere i den første

meldingen enn i de to siste meldingene, kan dette indikere at grunnforskning har fått svekket betydning i de to siste meldingene. Det må her påpekes at en slik ordtelling ikke alltid gir et meningsfullt resultat. Bergstrøm og Boreus innvender i sin bok om tekstanalyse, *“Textens mening och makt”*, at ikke alt er meningsfullt å kvantifisere. “ I mange sammenhang är det viktigaste inte *hur många gånger* utan *hur* något sags.” (Bergstrøm og Boreus 2000, s. 78). Jeg vil derfor vurdere resultatene av ordtellingene med et kritisk blikk, men mener likevel at denne analyseteknikken kan være med på å gi interessante bidrag til analysen.

I det følgende skal jeg gi en kort innføring i bruken av ide- og ideologianalyse, samt elektronisk ordtelling, slik disse metodeteknikkene er beskrevet i Bergstrøm og Boreus’ *“Textens mening och makt”*, Evert Vedungs’ *“Det rationella politiska samtale”* og Ottar Helleviks metodebok *“Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap”*.

Innføring i ide- og ideologianalyse

Denne analyseteknikken setter fokus på selve ideene eller ideologiene som er utgangspunktet for teksten. Her benyttes ulike varianter av analyseteknikken, ut fra hva hensikten med analysen er. En variant er politisk funksjonell ideanalyse, som Vedung (1977) beskriver som en analyse som søker å forklare bakgrunnen for ideen som frembringes. Hensikten er å gi en årsaksforklaring til ideens opphav. En slik forklaring kan formuleres kausalt – hva fikk avsenderen til å si eller skrive denne ideen ? Har ideen blitt påvirket av den politiske strukturen eller den ideologiske oppfatningen hos den som har fremført den ? (Vedung 1977, s. 20). Den politiske funksjonelle ideanalysen er altså rettet mot opphavet til ideene.

Til ide- og ideologianalyse hører to typer analyseverktøy, som bidrar til tolkningen av teksten. Begge forutsetter at forskeren først lager en modell av ideene som fremmes i teksten. Deretter plasserer forskeren ideene i enten idealtyper eller dimensjoner. Idealtyper er basert på en klassifisering av ideene inn i ulike kategorier, for eksempel konservative ideer som tradisjonalistisk menneskesyn eller liberale ideer som

individualistisk menneskesyn. Idealtypene består altså av kategorier og underkategorier. Dersom forskeren ønsker en noe løsere klassifisering, kan han benytte dimensjoner. Dette er et analyseverktøy som gir forskeren mulighet til å sortere ideene inn i begreper som inneholder motsetninger. Bergstrøm og Boreus viser til et eksempel der følgende begreper brukes : “Manniskosyn (optimistisk – pessimistisk) og moralsynen (kollektivistisk – individualistisk). ” (Bergstrøm og Boreus 2000, s. 163). Hvilket analyseverktøy forskeren velger å ta i bruk, avhenger av forskningsspørsmålene og problemstillingen. (Danielsen 2005, s. 5). Etter at ideene er sortert i sine tilhørende idealtyper eller dimensjoner, følger en ideologikritisk drøfting der ideene i teksten “relateres til en omgivande kontekst, ofta dess maktaspekter.” (2000, s.165). Her drøfter forskeren den virkeligheten teksten presenteres i. Ideene i teksten må ses i forhold til både avsender og mottaker av teksten. Denne delen av analysen tar sikte på å avdekke ideenes makt og funksjon.

Innføring i elektronisk ordtelling

Denne kvantitative teknikken tar sikte på å måle hvor framtrødende enhetene i tekstmaterialet er. Enhetene kan i dette tilfellet vøre alt fra enkeltord, setninger, temaer, argumenter, begreper eller personer. Ved hjelp av ulike telleteknikker som kan utføres elektronisk, måler forskeren hvor stor plass en bestemt enhet opptar i teksten. Datamaskinen kan også telle opp ulike kombinasjoner av ord, og den kan lete etter et bestemt mønster i teksten. Men en datamaskin kan ikke “...løse alle oppgaver mennesker kan utføre, som for eksempel å skille mellom de mange ulike betydninger samme betegnelse kan ha. Den kan heller ikke brukes til å tolke hva som er den *underliggende* (latente) mening med formuleringer som forekommer, den holder seg utelukkende til tekstens *manifeste* innhold.” (Hellevik 1999, s. 176).

Valg av analyseverktøy og ordtellingsteknikk

Analyseverktøyet jeg vil bruke som hjelpemiddel til ideanalysen er idealtyper. En fordel med dette verktøyet er at det bringer orden i tekstmaterialet, og tilrettelegger for en systematisk sammenlignende analyse av flere tekster. (Bergstrøm og Boreus

2000, s. 170). Den strenge strukturen egner seg også for den modellen jeg har laget av ideene, ettersom modellen består av to aspekter, fire kategorier og 12 underkategorier. Modellen presenteres nedenfor, sammen med en beskrivelse av de fire kategoriene og deres underliggende kategorier. I tillegg vil jeg innlemme noen spørsmål fra den politiske funksjonelle ideanalysen, i drøftingen av tekstens kontekst som følger etter at kategoriseringsarbeidet er gjort. Ettersom den politiske funksjonelle ideanalysen setter søkelyset på opphavet til ideene, er denne analysevarianten av interesse for mitt formål. Spørsmålene jeg vil inkludere i drøftingen er : Hvilket opphav har denne ideen ? Hvilken politikk formuleres her ? Hvilke ideer og verdiprioriteringer fremmes ? Ettersom avsenderne av de tre forskningsmeldingene jeg skal analysere, er forskjellige regjeringer med forskningsministre fra ulike partier, har disse spørsmålene relevans for drøftingen. Hypotese 1 uttrykker en forventning om at disse forskningsministrene har varierende begrunnelser og verdiprioriteringer i forskningsspørsmål. Den politiske funksjonelle ideanalysen vil ta sikte på å belyse disse spørsmålene, så vel som andre trekk ved ideene i hver av de tre meldingene.

Jeg velger å bruke en forholdsvis enkel ordtellingsteknikk som kun teller forekomsten av enkeltord og begreper i teksten, og angir resultatet i form av reelle tall og prosenter, som presenteres i en tabell. Ordene jeg velger å telle vil være de samme for hver av de tre forskningsmeldingene, slik at blir mulig å sammenligne. Ordteilingen er adskilt fra ideanalysen i den forstand at jeg med ordteilingen tar utgangspunkt i *hele* teksten, dvs. hele forskningsmeldingen, mens jeg i ideanalysen tar utgangspunkt i *utvalgte avsnitt* av teksten. Derimot vil ordteilingen ligne ideanalysen i den forstand at jeg velger å telle ord som også fremheves i de konstruerte idealtypene, for å få et kvantitativt mål på hvor ofte disse ordene faktisk forekommer. Dette gjøres med det forbehold at en elektronisk ordteiling ikke er i stand til å vurdere om et ord eller begrep brukes i en relevant betydning, eksempelvis i ordet “Kulturdepartementet”. Her vil et ordtellerprogram notere forekomsten av ordet “kultur”, men kan ikke avgjøre hvorvidt ordet faktisk forekommer i en forskningspolitisk relevant betydning eller ikke. Dette kan føre til at resultatet av ordteilingen får en svekket validitet. For å forhindre slike validitetsfeil, vil jeg i forbindelse med ordteilingen kontrollere

sammenhengene som de opptalte ordene forekommer i, og fjerne de ord som eventuelt måtte forekomme i en fullstendig irrelevant sammenheng. I tillegg vil jeg trunkere både foran og bak hvert ord jeg teller, slik at programmet også søker etter alle forekomster der ordet inngår som del av et større ord, f.eks. ordet “*kultur*” som inngår i ordet “*flerkulturelt*” eller “*kulturgode*”. Disse forekomstene blir da inkludert i det samlede resultatet.

Reliabilitetsaspektet ved tekstanalyse

Forfatterne Bjørnsson, Kihlbom, Tersman og Ullholm skriver at analysen også avhenger av hvilken kunnskap forskeren har om tekstens kontekst. Dersom forskeren vet at teksten er et politisk dokument, eller at den er en artikkel som har forekommet på ledersiden i en avis med sterk politisk farge, så er det “naturlig att man kan komma fram til en annan tolkning av texten än vad en person som saknade den kunnskapen skulle göra.” (Bjørnsson et al 1994, s. 49). Ulike forskere kan dermed få ulike tolkeresultater, grunnet på hvilken kunnskap de besitter om teksten og konteksten. Bergstrøm og Boreus hevder at tolkestrategien til en forsker gir utslag på reliabiliteten til hele analysen. (2000, s. 35). Forskeren kan teste reliabiliteten ved å teste analysens intersubjektivitet. Dette kan gjøres ved å la ulike forskere forsøke å utføre sine uavhengige analyser av samme datasett og tekstmateriale. Dersom de så kommer fram til samme resultat, er det et tegn på at intersubjektiviteten er god, noe som øker analysens reliabilitet. I tillegg kan forskeren teste analysens intrasubjektivitet. Her utfører en forsker to analyser av det samme tekstmateriale, men ved to ulike tidspunkter. Dersom resultatet av analysene forblir likt, tyder det på at intrasubjektiviteten er god, noe som også øker reliabiliteten. (ibid. s. 37). For ide- og ideologianalyse med bruk av idealtyper som analyseverktøy, kan det lett oppstå et reliabilitetsproblem dersom idealtypene er for strengt strukturert. Enkelte formuleringer i teksten kan da risikere å havne utenfor rammene av de konstruerte kategoriene, og ulike forskere kan velge å behandle disse ulikt, noe som svekker intersubjektiviteten i analysen. Et annet reliabilitetsproblem ligger i selve konstrueringen av idealtypene. Her kan ulike forskere ha ulike oppfatninger om

innholdet i hver idealtipe, og det er derfor viktig at idealtypene blir konstruert på et mest mulig forståelig vis. (ibid s. 173)

Validitetsaspektet ved tekstanalyse

En god tekstanalyse forutsetter flere kvalitetskriterier. Blant disse kriteriene er behovet for en tydelig og fyldig formulering av analysens formål, et blikk for detaljer og nyanser i teksten, samt at analysen bidrar til å belyse noe av politisk eller statsvitenskapelig interesse. (Mathisen, 2006). Det siste punktet er særlig aktuelt for en statsvitenskapelig tekstanalyse. Å belyse noe av politisk eller statsvitenskapelig interesse, kan blant annet innebære at analysen demonstrerer hvordan en politisk tekst utøver en form for politisk makt, i kraft av å øve innflytelse på mottakeren eller ved å påvirke holdninger eller skape reaksjoner hos mottakeren. Maktaspektet er også en del av den ideologikritiske drøftingen som gjerne utføres i sammenheng med ide – og ideologianalyse. Bergström & Boreus peker dessuten på en forhåndsbetraktning som det er viktig å gjøre når forskeren konstruerer idealtyper til bruk i en ideanalyse, og som kan påvirke validiteten i analysen. De hevder at “ett problem som kan oppstå vid användningen av utvecklade och väl specificerade analysmodeller är att man antingen påtvingar materialet modellen, eller att utsagornas betydelse tänjs dithan att de kan krängas in i modellen, något som ibland kallas for att texten inte själv `får tala`.” (2000, s.170). De tilføyer så at “risken med hårt strukturerade analysverktyg är att man får tolkningar som har dåligt stöd i materialet.” (ibid. s.176). Dette validitetsproblemet kan gi alvorlige konsekvenser for en analyse utført med idealtyper, dersom det kan føre til at tekstmaterialet blir tvunget inn i kategorier der det ikke passer inn, og at de videre tolkningene dermed blir noe tvilsomme. Men problemet kan reduseres, om ikke fullstendig utslettes, ved å opprette restkategorier for de deler av tekstmaterialet som ikke naturlig føyer seg inn under en av de konstruerte kategoriene. (Danielsen 2005: 7). I det neste avsnittet vil jeg presentere den modellen jeg har laget av idealtypene, samt beskrive innholdet i hver av kategoriene som idealtypene utgjør. Tre restkategorier vil fungere som oppsamlingsstasjoner for eventuelle outsiders i tekstmaterialet.

Konstruering av idealtyper

Modellen på neste side består av to idealtyper, fire kategorier og tolv underkategorier, samt tre restkategorier. Jeg redegjør for innholdet i de to idealtypene, det kulturelle perspektivet og det instrumentelle perspektivet, nedenfor.

Det kulturelle perspektivet på grunnforskning

Det klassiske ideal:

Denne tankeretningen tar utgangspunkt i det tradisjonelle synet på vitenskap som ble utviklet av den tyske språkforskeren Wilhelm von Humboldt tidlig på 1800-tallet. Vitenskapens og forskningens rolle var å skape økt selvinnsikt og erkjennelse av verden gjennom oppdagelsen av ny kunnskap. (Såtvedt 1998, s. 24). Universitetene skulle være basert på forskning, som igjen var tuftet på nysgjerrighet, vitebegjær og utforskertrang. Vitenskap og forskning skulle betraktes som mål i seg selv, som bidro til forskerens selvrealisering og åndelige dannelse. Statens rolle var å garantere pluralisme og frihet for de vitenskapelige miljøene. Humboldts ideer bidro til opplysningstidens debatt om hvorvidt vitenskapen skulle betraktes fra et instrumentelt perspektiv eller fra et kulturelt perspektiv. Det siste innebar et syn på forskningen som en åndelig og kunstnerisk utfoldelse. Humboldts tankegang ga inspirasjon til datidens dannelse og organisering av universitetene i både Europa og USA. Universitetet i Kristiania som ble åpnet i 1811, var også grunnet på de tanker og ideer som utgjorde det klassiske idealet.

Underkategorier til det klassiske idealet er :

- Grunnforskning for økt selvinnsikt
- Grunnforskning for økt erkjennelse av verden
- Grunnforskning tuftet på nysgjerrighet, vitebegjær og utforskertrang

Kulturelt perspektiv		Instrumentelt perspektiv									
Klassisk ideal		Samfunnsgode		Innovasjonspotensiale		Strategisk ressurs					
Økt selvsinn	Økt erkjennelse av verden	Nysgjerrighet og utforskertrang	Folkeopplysning og frigjøring fra fordommer	Bidrar til demokrati og fri debatt	Bidrar til effektiv og utfordrer av etablerte oppfatninger	Element av uforutsigbarhet	Bidrar til teknologiske nyvinninger	Bidrar med kunnskap til næringslivet	Morgendagens problemløser	Langsiktig kunnskapsbase	Bidrar til økt velferd og økonomisk verdiskaping
Restkategori for det kulturelle perspektiv		Restkategori for det instrumentelle perspektiv									
Restkategori											

Et samfunnsmessig kulturgode :

Denne tankeretningen bygger på tre argumenter, som alle tar utgangspunkt i hvordan grunnforskning kan bidra kulturelt til samfunnet. Det første argumentet hevder at vitenskap og forskning bør anerkjennes som en del av den allmenne kultur, ettersom kunnskap og innsikt fungerer som en allmenndannelse i et moderne, demokratisk samfunn. (Kallerud 1998, s. 217). Ved å fremme den vitenskapelige alfabetisme, styrkes den generelle allmenndannelsen. Vitenskap og grunnforskning fungerer som opplysning til folket. Det andre argumentet peker på den betydning fri forskning har for demokratiet og den frie debatt (Skoie & Såtvedt 1998b, s. 2), og hvordan vitenskapen bidrar til å fremme den enkeltes frihet, tilhørighet og deltagelse i et demokratisk samfunn. Det tredje argumentet fremhever vitenskapens og grunnforskningens rolle “som “et kritisk korrektiv” til den delen av forskningen som søker å realisere myndighetenes og andre brukeres planer og manipulasjoner av samfunnsutviklingen.” (Skoie 1997, s. 1). Forskere må ha et kritisk blikk på hvordan den offentlige debatt utspiller seg. Ved at grunnforskere bidrar til utbredelsen av en vitenskapelig tenkemåte, involverer seg aktivt i samfunnsdebatt, og retter et kritisk søkelys mot oppdragsforskning, kan grunnforskning fungere som et samfunnsmessig kulturgode.

Underkategorier til samfunnsmessig kulturgode er :

- Grunnforskning som folkeopplysning og frigjør fra fordommer
- Grunnforskning for å fremme demokratiske verdier/ fri samfunnsdebatt
- Grunnforskning som kritisk korrektiv og utfordrer av etablerte sannheter

Det instrumentelle perspektivet på grunnforskning

Grunnforskningens evne til nyskaping og innovasjon

Innenfor innovasjonsteorien finnes det ulike forklaringer på hvordan kunnskap og teknologiske nyvinninger fører til nye produkter, tjenester eller prosesser, dvs. til innovasjon. I sitt bidrag til NIFU-rapport nr.2, 1998, skriver Helge Godø at “innen innovasjonsteori forklares fremkomst av radikale innovasjoner ut fra faktorer som “tilfeldige vitenskapelige gjennombrudd”, “tilfeldige oppdagelser”, “sjanse” “serendipiditet”, etc.” (Godø 1998, s. 127). Med dette menes at det ofte er den grunnleggende frie forskningen som fører til nytenkning som igjen kan føre til uforutsette og banebrytende oppdagelser. Et eksempel på et forskningsmiljø der grunnforskningen står i fokus, mye på grunn av dens innovasjonsevne, er de tyske Max Planck-instituttene som ble etablert i 1948. Vitenskapsbladet *Illustrert Vitenskap* skriver i sin utgave nr. 3, 2006, at “på Plancks tid kunne ingen forutse de vidtrekkende konsekvensene av forskningen hans, men det er faktisk regelen snarere enn unntaket at grunnforskningen får uforutsigbare følger.” Siden instituttet ble opprettet har forskere ved de mange ulike vitenskapelige feltene på instituttet mottatt til sammen 16 Nobelpriser, den hittil siste i 2005. (Fredriksen 2006, s. 62).

Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger er altså basert på det element av uforutsigbarhet og tilfeldighet som enhver form for fri, u-styrt forskning rommer. Denne evnen til å utvikle kunnskap innenfor teknologiske fag kommer ofte næringslivet til gode, da industri og bedrifter gjerne er interessert i utnytte nye oppdagelser som kan skape nye produkter, tjenester og prosesser.

Underkategorier til grunnforskningens innovasjonsevne er :

- Grunnforskningens element av uforutsigbarhet
- Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger
- Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet

Grunnforskning som strategisk ressurs

Begrepet strategisk forskning oppsto i Storbritannia i 1971, da lederen av den daværende britiske regjeringens think-tank, lord Rotchild, brukte begrepet i sin rapport om britisk forskning. (Kallerud 1992, s.22). I Norge ble begrepet første gang benyttet i 1991, i en NOU som fremmet et strategi-argument for å legitimere forskningen (*Innstilling om organisering for helhet og mangfold i norsk forskning*, 1991). Begrepet *strategisk forskning* tar utgangspunkt i to sider ved forskningen som gjerne fremheves som dens strategiske potensiale. Det ene er forskningens evne som problemløser, enten det gjelder problemer som trenger en rask løsning eller morgendagens problemer, som samfunnet ennå ikke kjenner omfanget av. Anvendt forskning regnes ofte som forskning rettet mot å løse problemer, på oppdrag fra næringsliv eller offentlig forvaltning. Men også grunnforskning kan være problemløsende av natur, ettersom grunnforskningen ofte oppdager løsninger som kan anvendes på lengre sikt. Grunnforskningens evne er derfor å søke kunnskap som kan bidra til å løse fremtidige problemer, av og til gjennom dens evne til å gjøre tilfeldige oppdagelser som har en utilsiktet effekt som problemløser. Irvine & Martin uttrykker dette aspektet ved grunnforskningen slik: “ (strategic research is) basic research carried out with the expectation that it will produce a broad base of knowledge likely to form the background to the solution of recognised current or future practical problems.” (1984, s.7).

En annen strategisk side ved forskningen er den nasjonale ressurs som all forskning utgjør, i kraft av å bygge opp en langsiktig kunnskapsbase som kan utnyttes til å skaffe kunnskap på kortere eller lengre sikt. Her er særlig grunnforskningens bidrag vesentlig, da det er denne forskningen som leverer den mest mangfoldige og politisk u-styrte kunnskapen, og danner dermed en bred og politisk nøytral kunnskapsbase. I tillegg er det av strategisk betydning for samfunnet at forskningen gjennom sin problemløsende og nyskapende natur, bidrar til å øke velferden og verdiskapingen i samfunnet.

Aspektet “strategisk ressurs” dekker dermed alle typer forskning, men for grunnforskningen innebærer det først og fremst at tilfeldighetselementet kan føre til

kunnskap som har den utilsiktede effekt at den gir svar på dagens og morgendagens problemer, noe som igjen bidrar til å øke velferden og verdiskapingen. Dessuten danner grunnforskningen en bred og allsidig kunnskapsbase som fungerer som en strategisk ressurs på nasjonalt nivå.

Underkategorier til grunnforskningen som en strategisk ressurs er :

- Grunnforskning som morgendagens problemløser
- Grunnforskning for å styrke den nasjonale, langsiktige kunnskapsbase
- Grunnforskning for økt velferd og økonomisk verdiskaping.

Denne skildringen av de fire kategoriene utdyper forskjellene mellom de to idealtypene det kulturelle og det instrumentelle perspektivet. Det må understrekes at enkelte av underkategoriene overlapper hverandre, og kan derfor ikke betraktes som gjensidig utelukkende.

Jeg vil i de tre etterfølgende kapitlene vise hvordan jeg konkret anvender denne modellen for å utføre en politisk ideanalyse av de tre forskningsmeldingene som ble utgitt i tidsrommet 1993- 2005.

Kap. 4 : Politisk ideanalyse

Analyse av stortingsmelding nr. 36 (1992-93) *Forskning for fellesskapet*

I dette kapitlet skal jeg analysere forskningsmeldingen *Forskning for fellesskapet* med vekt på enkelte utvalgte avsnitt, som befinner seg i vedlegg nr.1 på den vedlagte CD-platen. Disse avsnittene er blitt valgt fordi de alle inneholder en diskusjon og problematisering av de mange ulike begrunnelsene for å verne om den norske grunnforskningen. Jeg vil utføre en politisk ideanalyse, med hjelp av analyseverktøyet idealtyper, som jeg har konstruert i oppgavens metodekapittel. Deretter vil jeg gjennomføre en elektronisk ordtelling, som viser forekomsten av de utvalgte ordene i *hele* oppgaven, i motsetning til den politiske ideanalysen som tar utgangspunkt i kun noen få avsnitt. Den siste delen av kapitlet vil bestå av en drøfting av den politiske konteksten rundt meldingen, der jeg vil identifisere avsenderen og mottakerne av meldingen, og innlemme noen spørsmål fra den politiske funksjonelle ideanalysen. Tilslutt vil jeg diskutere kort hvorvidt den tendensen som observeres i teorien fra oppgavens teorikapittel, kan spores også i den norske forskningspolitikken, over de siste 50 årene.

Sammendrag av stortingsmelding nr. 36 (1992-93) *Forskning for fellesskapet*

Jeg vil først kort beskrive den økonomiske bakgrunnen som utgjorde rammene for forskningspolitikken da meldingen ble skrevet i 1992 – 93. Opplysningene er hentet fra meldingens kap. 2, som beskriver “dagens status” for forskningen. I den forrige forskningsmeldingen *Om forskning*, ble det foreslått en fremtidig økonomisk målsetning for den offentlige finansieringen av norsk forskning. Målet var at Norge skulle bli mer på linje med de OECD-landene som satser mest på forskning, noe som skulle oppnås gjennom en årlig realvekst på 5 % i offentlige midler til FoU (Kap.2 s.15). Dette målet – 5 % realvekst –ble ansett som oppnådd (ibid. s.17) Den totale norske FoU-innsatsen, som inkluderer både offentlig og privat forskning, utgjorde 1,9 % av BNP (ibid.)

Meldingen innleder med å erklære at regjeringen framover ønsker å legge mest vekt på den næringsrettede forskningen (ibid. s.7). Her er det viktig å styrke de virksomheter som eksisterer og bidra til å utvikle ny kunnskapsbasert industri. Det hevdes samtidig at en fortsatt høy innsats for forskning og utvikling bare kan forsvares så lenge arbeidet gir gode resultater for fellesskapet som helhet, derav tittelen på meldingen. Videre påpekes det i meldingen at den langsiktige økonomiske veksten er avhengig av langsiktig forskning, og at det derfor også må legges stor vekt på grunnforskning. Denne skal styrkes gjennom økte basisbevilgninger til universiteter og høyskoler, samt universitetsinstituttene. Det legges stor vekt på forskningens nyttevirkninger, disse er både kulturelle, instrumentelle og økonomiske, noe blir polarisert gjennom kulturargumentet og velferdsargumentet. Dette illustreres så med ulike eksempler fra banebrytende, norske forskningsresultater opp gjennom årene.

I meldingen understrekes det flere ganger at de to viktigste prioriteringene framover bør være grunnforskning innenfor naturvitenskap og teknologi, der behovet for fornyelse av vitenskapelig utstyr er stort, samt den humanistiske grunnforskningen, som hittil har fått relativt begrensede midler. Innsatsområdet KULT (kultur- og tradisjonsformidlende forskning), som er blitt meget positivt evaluert, anbefales på det sterkeste å tilgodeses i fremtiden. En del plass i meldingen er viet til å forklare og beskrive fusjonen av de fem tidligere forskningsrådene til NFR, etter anbefaling av Grøholt-utvalget, hvis grunnide var et nærmere samvirke mellom grunnforskningen og den anvendte forskningen. Fordeler og ulemper ved det nye rådet drøftes. Det hevdes at en vesentlig fordel med den nye og enklere strukturen er at det blir lettere å ivareta grunnforskningen som basis for anvendt forskning på alle sektorer. Derimot innebærer det nye systemet at universitetsforskerne må konkurrere med mange andre hensyn, i tildelingen av økonomiske midler. For universiteter og høyskoler vil det dermed bli en utfordring å synliggjøre grunnforskningens betydning i samfunnet.

Meldingen legger til grunn klassiske teorier om økonomisk vekst av de norske sosialøkonomene Aukrust og Bjerke, som støtte for oppfatningen om at kunnskap bidrar til økonomisk vekst, noe som så drøftes i forhold til verdiskapingen i

næringslivet. Det hevdes i den forbindelse at forskningspolitikken må satse på langsiktige løsninger, der forskningen utføres så vel for kommende generasjoner som for akutte problemer. Nylig foretatte evalueringer viser en tendens i norsk forskningspolitikk til å satse store ressurser på kortsiktig, anvendt forskning på bekostning av grunnforskningen.

Et gjennomgående trekk ved meldingen er vektleggingen av innsatsområdet KULT som skal styrke forskningens bidrag til en kulturell bevisstgjøring, for på en bedre måte å møte de kulturelle utfordringer i samfunnet, ikke minst som følge av nye internasjonale etermedia (ibid. s. 88).

Politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy

I analysen som følger har jeg valgt å presentere mine to konstruerte idealtyper med fire tabeller, som hver er ytterligere inndelt i tre underliggende kategorier, slik det er beskrevet i modellen i metodekapitlet. I tillegg har jeg opprettet tre restkategorier, for eventuelle ideer som ikke lar seg sortere i de øvrige kategoriene. Til sammen består da analysen av syv tabeller, hvorav enkelte av underkategoriene overlapper hverandre til en viss grad. Eksempler på slike overlappinger finner jeg bl.a. i det kulturelle perspektivet, i kategorien “Det klassiske ideal”, der det utvilsomt kan hevdes at underkategoriene “Økt selvinnsikt” og “Erkjennelse av verden” delvis overlapper underkategorien “Nysgjerrighet og utforskertrang”. Min inndeling betyr dermed ikke at jeg oppfatter disse tre underkategoriene som tre fullstendig adskilte konsepter, snarere er min hensikt å skille mellom de ideer og argumenter som eksplisitt omtaler grunnforskningen som en vei til “økt selvinnsikt” eller “erkjennelse av verden”, og de ideer som hevder at grunnforskningen er tuftet på “nysgjerrighet eller utforskertrang”. Dette er kun for å skape et ryddig og oversiktlig visuelt resultat. I avsnittet “Noen bemerkninger til tabellene” vil jeg drøfte hvordan jeg har valgt å kategorisere enkelte tvilstilfeller, der det ikke har vært opplagt hvor ideene hører hjemme.

Tabell En: Grunnforskningens klassiske ideal

Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt	7
Grunnforskning for å oppnå økt erkjennelse av verden	7
Grunnforskning motivert av nysgjerrighet og utforskertrang	6
Sum	20

Tabell To : Grunnforskning som samfunnsmessig kulturgode

Grunnforskning som folkeopplysning og en frigjører fra fordommer	5
Grunnforskning for å fremme demokratiet og den frie debatt i samfunnet	3
Grunnforskningens rolle som et kritisk korrektiv i samfunnet og en utfordrer av etablerte oppfatninger	9
Sum	17

Tabell Tre:

Restkategori for det kulturelle perspektivet. Inneholder ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av kategoriene ovenfor.	3
--	----------

Tabell Fire : Grunnforskningens innovasjonsevne

Grunnforskningens element av uforutsigbarhet	0
Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger	(1)
Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet	(1)
Sum	(2)

 Tabell Fem : Grunnforskning som strategisk ressurs

Grunnforskning som morgendagens problemløser	0
Grunnforskningen som bidragsyter til den langsiktige kunnskapsbase	4
Grunnforskningens betydning for økt velferd og økonomisk verdiskaping	6
Sum	10

Tabell Seks :

Restkategori for det instrumentelle perspektivet. Inneholder ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av kategoriene ovenfor.	2
--	----------

Tabell Syv :

Restkategori. Inneholder alle de ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av de to perspektivene ovenfor.	3
--	----------

Noen bemerkninger til tabellene

Undere kategoriseringsarbeidet støtte jeg stadig på ideer og argumenter som ikke naturlig føyer seg inn under en av mine nøye konstruerte kategorier. I slike tilfeller måtte jeg vurdere både ordlyd og setningsformulering og avgjøre hvorvidt ideen/argumentet likevel kunne sorteres i en av kategoriene eller om det var bedre å plassere den i en restkategori. Nedenfor vil jeg ta for meg et par eksempler som gir et innblikk i disse vurderingene, og forklare hvordan jeg har tenkt og vurdert i hvert tilfelle. Alle referanser til avsnitt i teksten, gjelder de utvalgte avsnittene som befinner seg i sin helhet i vedlegg nr. 1.

Det første eksemplet jeg vil trekke fram er hentet fra avsnitt 1.2 som har tittelen “Hovedbildet i norsk forskning er :” og befinner seg på side 9 i kap.1. En av formuleringene i dette avsnittet lyder som følger : *“Regjeringen vil samtidig peke på den humanistiske og den samfunnsvitenskapelige forskningens viktige dobbeltrolle: å gi vår tids mennesker identitet og forankring i kultur og historie”*. Det er den siste delen av setningen som utgjør selve argumentet, altså at den viktige dobbeltrollen består i å gi vår tids mennesker identitet og forankring i kultur og historie. Til tross for at ordet grunnforskning ikke nevnes i denne formuleringen, antar jeg likevel at det er et argument som omtaler grunnforskningen, ettersom den humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen ofte betegnes som grunnforskningsvirksomheter. Jeg vurderer derfor dette argumentet som et opplagt kulturargument for grunnforskningen. Så langt går kategoriseringsarbeidet bra, men den videre kategoriseringen er vanskeligere, da ingen av mine konstruerte underkategorier dekker fullstendig den ideen som kommer til uttrykk i formuleringen “å gi vår tids mennesker identitet og forankring i kultur og historie”. Det nærmeste jeg kommer er underkategorien “Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt”. Denne dekker til en viss grad over ideen om “å gi vår tids mennesker identitet”, ettersom det å oppnå selvinnsikt og det å få identitetsfølelse kan betraktes som to opplevelser som overlapper hverandre, uten dermed å påstå at det er nøyaktig samme fenomen. Jeg vurderer likevel graden av likhet mellom selvinnsikt og identitetsfølelse som stor nok til å sortere ideen i nevnte underkategori. Ideen som uttrykkes i kulturargumentet “å gi vår tids mennesker identitet og forankring i kultur og historie” er derfor sortert i tabell En i underkategorien “Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt”.

Det andre eksemplet jeg vil bruke for å gi et innblikk i hvordan deler av kategoriseringsarbeidet har blitt utført, er følgende formulering fra avsnitt 3.1 med tittelen “Nytte, kultur og økonomi” som står i kap.3 på side 27 : *“Forskningen kan for eksempel lede fram til nye salgbare produkter for næringslivet”*. Dette er et forholdsvis enkelt og entydig argument som uttrykker den ideen at forskningen kan være en bidragsyter til næringslivet, i kraft av å kunne utvikle nye salgbare produkter. En nærmere granskning av dette argumentet viser likevel at det ikke er så enkelt å sortere

som antatt ved første øyekast. Det som tilsynelatende var en meget klart formulert ide, viser seg å være to ideer flettet inn i hverandre gjennom en noe uklar formulering. Den første ideen uttrykker en relasjon mellom forskningen og næringslivet og kan dermed plasseres i underkategorien “Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet”. Den andre ideen derimot sier noe om forskningens innovasjonsevne, - slik jeg har tolket ordlyden “lede fram til nye salgbare produkter”, og kan dermed plasseres i underkategorien “Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger”. Disse ideene er altså sortert under tabell Fire, i sine respektive underkategorier, til tross for en del tvil, som skyldtes at jeg var usikker på hvorvidt argumentet omhandlet grunnforskning eller anvendt forskning, da dette ikke spesifiseres nærmere i formuleringen av argumentet. En gjennomlesing av hele avsnittet som argumentet befinner seg i, ga heller ikke noe tilfredsstillende svar på dette spørsmålet. Jeg har derfor valgt å sortere disse to ideene i tabell Fire, med parenteser rundt, for slik å illustrere at det er noe tvil knyttet til disse tilfellene.

Tabellfordelingen

De syv tabellene ovenfor som utgjør hoveddelen av den politiske ideanalysen, viser en meget ujevn fordeling av ideer og argumenter. Enkelte trekk ved fordelingen er svært iøynefallende, noe jeg vil diskutere både i dette avsnittet og i forbindelse med den mer omfattende drøftingen av hele meldingen, mot slutten av kapitlet. Da hensikten med ideanalysen er å sammenligne forekomstene av ideer i de to idealtypene, for å se hvilke ideer som er mest fremtredende, og hvilke som eventuelt blir marginalisert, vil jeg i dette avsnittet sette søkelyset på hvilken ideatype som er “størst” og hvilken som er “minst”. Som fordelingen viser, har de to første tabellene, tabell En og tabell To, de klart største forekomstene av ideer og argumenter, med henholdsvis 20 og 17 forekomster. Når så restkategorien i tabell Tre medregnes, vil den samlede sum av forekomster for det kulturelle perspektivet bli 40. Kontrasten blir påfallende når den videre fordelingen viser en forekomst på kun 2 ideer i tabell Fire – og selv disse er beheftet med noe tvil, noe jeg diskuterte i det forrige avsnittet. Tabell Fem scorer en del høyere, med en forekomst på 10 ideer og argumenter. Restkategorien i tabell Seks

medregnet, består det instrumentelle perspektivet av sammenlagt 12 forekomster, hvilket er mindre enn tre ganger så lite som forekomstene i det kulturelle perspektivet. De kulturelle begrunnelsene dominerer sterkt i forskningsmeldingen, *Forskning for fellesskapet*, og overskygger i stor grad de øvrige ideene og argumentene som fremmes.

En mer nyansert betraktning av tabellene viser at innenfor det kulturelle perspektivet, er det underkategorien “Grunnforskningen som et kritisk korrektiv og en utfordrer av etablerte oppfatninger” som får flest forekomster av ideer og argumenter. Likeledes er det underkategorien “Grunnforskningens betydning for økt velferd og økonomisk verdiskaping” som har den største forekomsten innenfor det instrumentelle perspektivet. Hovedsakelig konsentrerer ideene og argumentene seg omkring disse to motpolene, noe som gjenspeiler seg i meldingens polarisering av begrunnelsene for å verne om grunnforskningen, gjennom kulturargumentet og velferdsargumentet.

Av de ideer og argumenter som blir marginalisert eller snarere utelukket fullstendig fra meldingens spekter av begrunnelser, er underkategoriene “Grunnforskningens element av uforutsigbarhet”, “Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger”, “Grunnforskningen som bidragsyter til næringslivet” og “Grunnforskningen som morgendagens problemløser”. Disse underkategoriene har ingen forekomster av ideer og argumenter, med unntak av de to tvilstilfellene som tidligere er beskrevet. Da tre av underkategoriene tilhører kategorien “Grunnforskningens innovasjonsevne”, kan det her fastslås at dette perspektivet på grunnforskningen er så godt som utelatt fra meldingen, dersom man skal tillegge den politiske ideanalysen en viss betydning. Da det fins visse metodiske innvendinger mot å tillegge kvantitative målinger altfor stor betydning, (Bergstrøm & Boreus, 2000), og da denne analysen bare er basert på noen utvalgte avsnitt av meldingen, vil jeg ikke forsøke å trekke noen konklusjoner før jeg også har vurdert resultatene fra den elektroniske ordtellingen, som kan bidra til å enten forsterke eller nyansere det inntrykket som fordelingen av tabellene gir.

Resultatet av ordtelling av st.meld. nr. 36 (1992-93) *Forskning for fellesskapet*
Tabell Åtte

<p>Grunnforskning</p> <p>193 0.2 %</p>	<p>Anvendt forskning</p> <p>56 0.06 %</p>
<p>Strategisk forskning</p> <p>1 0,001 %</p>	<p>Oppdragsforskning</p> <p>8 0,008 %</p>
<p>Kultur</p> <p>138 0,14 %</p>	<p>Innovasjon</p> <p>85 0.09 %</p>
<p>KULT</p> <p>17 0.02 %</p>	<p>Humaniora</p> <p>57 0.06 %</p>

Bemerkninger til tabell åtte

Tittelen Grunnforskning inkluderer her også begrepet “grunnleggende forskning” og “langsiktig forskning”, da disse ofte brukes synonymt. Tittelen Oppdragsforskning inkluderer også begrepet “brukerstyrt forskning” ettersom disse ordene har tilnærmet samme betydning, se definisjon av “anvendt forskning” i innledningskapitlet. Tittelen Innovasjon inkluderer ordene “nyskaping” og “nyvinning”, da disse gjerne regnes som de norske oversettelsene av det engelske ordet *innovation*. KULT står for “innsatsområdet for kultur- og tradisjonsformidlende forskning” og både forkortelsen KULT og den lengre undertittelen er medregnet. Og til sist dekker tittelen Humaniora også adjektivene “humanistisk(e)” da begrepet humanistisk forskning eller humanistiske fag gjerne brukes på lik linje med begrepet humaniora i forskningsmeldingen.

Prosentandelene er beregnet for hele teksten, dvs. alle kapitlene i meldingen, selv om noen av ordene ikke forekommer i alle kapitlene. Prosentene er inkludert for å gi et mer nøyaktig inntrykk av hvor stor del av hele meldingen hvert av de talte ordene opptar.

Før jeg kommenterer resultatene av tabellen nærmere, vil jeg påpeke at alle resultatene har blitt grundig gjennomlest og kontrollert, for å hindre at irrelevante ord og sammenhenger blir inkludert. I oppgavens metodekapittel har jeg beskrevet nærmere hvordan jeg har kontrollert og vurdert de ulike resultatene av ordtellingene

Resultatet av ordtellingen i tabell Åtte viser enkelte interessante trekk, som det er verdt å se nærmere på. Det faller naturlig å sammenligne noen av forekomstene med hverandre, eksempelvis forekomsten av ordet kultur med forekomsten av ordet innovasjon, ettersom disse to ordene utgjør to motpoler i min modell av de ulike forskningspolitiske perspektivene (det kulturelle perspektivet versus det instrumentelle perspektivet). I tillegg synes det naturlig at grunnforskning og anvendt forskning sammenlignes, da disse gjerne blir sett på som to ulike forsknings- virksomheter, til tross for at stadig flere argumenter taler for å viske ut det tradisjonelle skillet mellom disse. Jeg vil derfor i dette avsnittet kort peke på hvilke forekomster i tabellen som er bemerkelsesverdige sett i lys av hverandre. En mer omfattende drøfting vil følge i oppgavens siste Kapittel, der jeg sammenligner resultatene av ordtellingene av alle de tre forskningsmeldingene. Inntil videre forholder jeg meg bare til resultatet av den første ordtellingen.

Som tabellen viser, forekommer ordet grunnforskning nesten 3,5 ganger så ofte som begrepet anvendt forskning, dersom man betrakter de reelle tallene ($3,5 * 56 = 196$). Dette skaper umiddelbart et inntrykk av at grunnforskning er et ord som brukes atskillig oftere enn anvendt forskning i meldingen, men dette bildet blir noe mer nyansert ettersom disse forekomstene også inkluderer begrepene langsiktig forskning og grunnleggende forskning. I og med at dette er begreper som brukes synonymt med grunnforskning, er hovedinntrykket likevel at denne typen forskningsvirksomhet omtales langt oftere enn den anvendte forskningen. Annerledes er det med begrepene strategisk forskning og oppdragsforskning, som har så lave forekomster at det er påfallende. Her må nevnes at begrepet “brukerstyrt forskning” som også inkluderes i denne ordtellingen, ikke fikk et eneste treff, hvilket viser at dette begrepet ikke eksisterer i forskningsmeldingen. Strategisk forskning ble lansert som begrep på norsk

forskningspolitisk nivå første gang i 1991, i NOU 1991: 24 (se metodekapitlet, under avsnittet Modell av idealtyper). Likevel forekommer det kun en gang i hele meldingen, noe som tyder på at begrepet ikke har fått virkelig fotfeste i den forskningspolitiske språkbruken. Derimot har ordet innovasjon en del større gjennomslagskraft, mens ordet kultur forekommer nest oftest av alle ordene i tabellen. Her er likevel resultatet noe jevnere, da forekomsten av kultur er mindre enn det dobbelte av forekomsten av innovasjon. I de følgende kapitlene vil jeg se på hvorvidt dette bildet endrer seg, enten til et større gap mellom forekomstene av kultur og innovasjon, eller at tendensen snur slik at forekomstene av kultur blir stadig færre enn forekomstene av innovasjon. Denne delen av tabellen blir altså mer interessant når den kan sammenlignes med de øvrige to meldingene. Det samme gjelder forekomstene av navnet KULT og ordet humaniora. Her er det utviklingen over tid som er av størst interesse. Ettersom *Forskning for fellesskapet* betoner betydningen av innsatsområdet KULT og faget humaniora, vil jeg undersøke hvorvidt de neste to meldingene også har et visst innslag av disse ordene. Foreløpig vil jeg nøye meg med å si at elektroniske ordtellingene ikke bestandig kan gi et riktig bilde av en tekst, ettersom det kan være mange latente eller tvetydige betydninger i språkbruken, som et ordtellerprogram ikke vil kunne oppfatte.

Tekst – kontekst.

En drøfting av tekst og kontekst går i hovedsak ut på å forsøke å plassere teksten i den virkeligheten den tilhører, den sosiale konteksten. For en forskningsmelding vil virkeligheten bestå av en politisk virkelighet – stortinget, da det er stortinget som tar stilling til meldingens innhold og økonomiske prioriteringer, og gir sin tilslutning til disse, eventuelt i noe revidert form. I tillegg består konteksten av en akademisk virkelighet - de akademiske miljøene som opplever de økonomiske prioriteringene direkte. Ideene i teksten må betraktes i forhold til avsenderen og mottakerne av teksten.

Avsender av stortingsmelding. nr. 36 (1992- 93) *Forskning for fellesskapet* er Kirke-utdannings – og forskningsdepartementet (KUF) med Gudmund Hernes som kirke-utdannings- og forskningsminister (heretter bare omtalt som forskningsminister).

Regjeringen på det daværende tidspunkt er Harlem Bruntland 3, som satt fra 1990 –

1996. Forskningsministeren Hernes har en akademisk bakgrunn som samfunnsforsker med høyere utdanning fra USA. Han har arbeidet som forskningsleder ved FAFO (Norsk Fagbevegelses Forskningssenter) og betegnes som drivkraften bak flere Levekårsundersøkelser og Maktutredninger fra 70- og - 80-årene. I 1988 ledet han NOU 1988: 28 *Med viten og vilje*, der ideen om Norgesnett for forskning og utdanning ble lansert (Skoie 1991, s. 148). I 1990 ble Hernes valgt som statsråd i KUF.

I løpet av sin ministerperiode i KUF var Hernes særlig opptatt av å gjennomføre den meget omfattende omorganiseringen av forskningsrådet og i den forbindelse definere det nye rådets ansvarsområder og rolle som forskningspolitisk strategisk rådgiver ovenfor departementene. Dette belyses grundig i hans foredrag 6.oktober 1993 til regjeringens forskningsutvalg (Skoie et al, 1995, s.49 -61) og gjenspeiles også i forskningsmeldingen, der mye plass er forbeholdt en drøfting av denne omorganiseringen. I tillegg var Hernes meget engasjert i å fremme betydningen av humaniora og samfunnsforskning på nasjonalt så vel som internasjonalt nivå. Dette fremkommer tydelig gjennom hans deltagelse i Nordisk Ministerråd der han appellerer om forståelse for disse fagenes stadig voksende betydning og henviser til “sentrale spørsmål der det er mulig å koble vitenskap og politikk og setter dem på dagsorden,”(Simonsen, 1995, s.1). Samtidig var forskningsministeren i kontakt med framtreddende EU-kommisjonærer for å be om støtte til forslaget om å innlemme humaniora som et eget innsatsområde i EUs 5.te rammeprogram. (Letnes, 1995). Dette engasjementet kan også spores i forskningsmeldingen, der avsender gjentatte ganger understreker humanioraforskningens betydning for aktuelle og fremtidige samfunnsutfordringer.

Mottakerne av stortingsmelding. nr. 36 (1992- 93) *Forskning for fellesskapet* er de akademiske miljøene, forskningsinstituttene, det nylig opprettede NRF, næringslivet og øvrige aktører med forskningspolitiske interesser.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) mottok forskningsmeldingen med stort engasjement, da det i meldingen er lagt en del vekt på behovet for norsk næringsrettet forskning. Viseadministrerende direktør Gro Bækken framhever meldingens

forankring i samspillmodellen og mener at denne modellen “kan gi en bedre mulighet for å beskrive veiene fra kunnskap til marked.” (Hagen & Nygaard 1994, s. 1). Et forskningsinstitutt som følger opp forskningsmeldinger og bruker dem som viktige analyseenheter, er NIFU (Norsk Institutt for Forskning og Utdanning). Forskerne Skoie og Såtvedt ved NIFU analyserte *Forskning for fellesskapet* ut fra et normativt perspektiv i sin rapport nr. 17, utgitt i 1998. Her inngår den som en del av en meget omfattende analyse av øvrige offentlige dokumenter og offisielle taler.

Ettersom NFR var i en komplisert omdannelsesfase med flere nye utfordringer å møte, er det sannsynlig at meldingens innhold og retningslinjer betydde mye for denne mottakeren, især de delene av meldingen som tok for seg det nye rådets ansvar og rolle i den fremtidige forskningspolitikken. En av rådets mange nye oppgaver var å gi innspill til KUF i forbindelse med planlegging av forskningsbudsjetter og arbeid med fremtidige forskningsmeldinger. Da rådet var i en vanskelig startfase, ble mottakerrollen meget passiv omkring forskningsmeldingen fra 1993. Senere ble NFR en mer aktiv og deltagende aktør i både forarbeidet til forskningsmeldinger og i sine reaksjoner i etterkant av meldingene.

Den sosiale konteksten som omgir meldingen består av ulike politiske og akademiske enkeltfaktorer. En vesentlig politisk faktor var nettopp initiativet til opprettelsen av NFR, som fant sted noen år tidligere. I 1991 ga det regjeringsoppnevnte Grøholtutvalget ut sin rapport der det ble fremmet forslag om å slå sammen de fem ulike forskningsrådene til ett (NOU 1991:24). Resultatet ble et nytt råd, NFR, som ble opprettet 2 år senere, der NTNF, NAVF og tre mindre råd er slått sammen. Dette ble oppfattet som en radikal reform, ettersom den innebar en mer målrettet orientering av forskningen, da grunnforskningens forkjemper NAVF ble organisert under samme struktur som fire næringsrettede råd. (Skoie & Såtvedt 1998, s.45). Beslutningen om å fusjonere var meget omstridt, og førte til mye debatt og bekymring hos enkelte aktører, særlig hos grunnforskningsinstitusjonene, som fryktet at innlemmelsen av ansvaret for grunnforskningen i NFR, ville svekke grunnforskningens økonomiske og verdimesige

stilling. Denne dels politiske og dels akademiske virkeligheten danner en viktig del av konteksten rundt forskningsmeldingen *Forskning for fellesskapet*.

Politisk funksjonell ideanalyse

I den politiske funksjonelle ideanalysen settes søkelyset på ideenes opphav, og et sentralt spørsmål vil være, - hva fikk avsenderen til å skrive denne ideen/argumentet? Hvordan har Gudmund Hernes' politiske bakgrunn og forskningspolitiske holdninger, slik disse er blitt fremstilt i avsnittet "Tekst – kontekst", bidratt til at enkelte ideer og argumenter i forskningsmeldingen er blitt mer fremtredende enn andre? I hvilken grad er det rimelig å anta at disse ideene og argumentene gjenspeiler avsenderens egne verdier? Med utgangspunkt i resultatene fra tabellene En til Syv, samt resultatene fra ordtellingen i tabell Åtte, vil jeg drøfte nærmere den årsaksammenhengen som kan anes mellom ideenes opphav og avsenderens forskningspolitiske verdiprioriteringer.

Som jeg har kommentert i et tidligere avsnitt, viser tabellresultatene en meget skjev fordeling av ideer og argumenter, med hovedvekten sentrert rundt det kulturelle perspektivet, herunder kategorien "Grunnforskning som et samfunnsmessig kulturgode". De ideene og argumentene som med ulike formuleringer uttrykker en støtte for dette perspektivet, representerer et klart flertall i meldingen, og gjenspeiler til en viss grad forskningsministerens egne verdier, da Hernes var meget engasjert i både den samfunnsvitenskapelige forskningen og den kulturformidlende forskningen, som humaniora utgjør en del av. Innlemmelsen av disse to fagene i EU-forskning og i nordisk forskning, forble forskningsministerens hjertesaker i første halvdel av 90-årene. Noe uventet viser ordtellingen i tabell Åtte at ordene "humaniora" og "humanistisk(e)" ikke forekommer særlig ofte. Derimot forekommer ordet "innovasjon" relativt ofte, til tross for at fordelingen i tabellene En til Syv viser at det er ytterst få ideer og argumenter som uttrykker noen støtte for det perspektivet som hevder grunnforskningens innovasjonsevne (tabell Fire). Tilslutt viser tabellresultatene at underkategorien "Grunnforskning for økt velferd og økonomisk verdiskaping" i tabell Fem, får en ganske anseelig mengde av ideer og argumenter som uttrykker en støtte for dette aspektet ved det instrumentelle perspektivet, noe som tydelig

gjenspeiler det som i meldingen kalles for “...*velferdsargumentet (og i snevrere form “økonomiargumentet”)*” (kap.3 s. 27). Velferdsargumentet samt kulturargumentet gjennomsyrrer store deler av meldingen, og viser at i tillegg til en utpreget kulturell forståelse av grunnforskningen, ligger det også et nytteperspektiv til grunn for å fremme og ivareta grunnforskningens interesser, noe som særlig skinner gjennom i Kapittel 3, der flere av overskriftene har ordlyden “Nytten av forskning...”. Når så avsenderen i meldingen dessuten trekker veksler på klassiske økonomiske teorier som forfekter det syn at forskningen er en uvurderlig bidragsyter til samfunnets samlede verdiskaping (se sammendraget), er det rimelig å anta at dette er et bevisst signal fra avsenderens side. Signalet er rettet mot mottakerne, kanskje særlig mot universitetsforskerne, som står for den største delen av grunnforskningsvirksomheten i landet. Som nevnt i sammendraget til meldingen, innebærer den nye forskningsrådstrukturen at grunnforskerne i fremtiden i større grad må bestrebe seg på synliggjøre nytten av og behovet for grunnforskning, for å oppnå finansiell støtte. Ved å vise til ulike instrumentelle begrunnelser for grunnforskning så vel som annen forskning, signaliserer avsenderen at nytteperspektivet er nesten like viktig som det kulturelle perspektivet, noe særlig grunnforskerne må være bevisste om. Men til tross for denne vektleggingen av velferdsargumentet, viser analysen av meldingen at det likevel er kulturargumentet som har forrang, noe som også samsvarer med forskningsministerens egne verdier og forskningspolitiske holdninger.

Teoritilknytning ?

Det teoretiske grunnlaget som oppgaven hviler på, består av teorien som blir presentert i oppgavens teorikapittel. Dette er teorien om den nye kunnskapsproduksjonen av Michael Gibbons og medforfatterne. Ettersom teorien ikke ble lansert før i 1994, med boken *The new production of knowledge*, og forskningsmeldingen *Forskning for fellesskapet* ble utgitt i 1993, ligger forskningsmeldingen litt tidsmessig i forkant av teorien. Men i og med at teorien beskriver en tendens innenfor forskningen som har vært synlig i den vestlige verden helt siden 1945, antar jeg at denne tendensen kan skjelnes også i den norske forskningen, over de siste 50 årene. Jeg vil derfor i dette

avsnittet nøye meg med å drøfte teorien om den nye kunnskapsproduksjonen med utgangspunkt i den norske forskningen og forskningspolitikken over de siste 50 årene. I de neste to analysekapitlene, vil jeg lete etter tegn som tyder på at denne teorien har fått gjenklang i de to neste forskningsmeldingene som jeg skal analysere.

Gibbons og medforfatterne peker på en ny form for kunnskapsproduksjon som tiltrer i tiårene etter 2.verdenskrig, og som manifesterer seg primært utenfor universitetsmiljøene. Denne kunnskapsproduksjonen, modus 2, har oppstått i tett tilknytning til næringslivet og utfører ofte forskning på oppdrag fra næringslivet eller fra offentlig forvaltning. Forfatterne mener at modus 2 innen begynnelsen av 90-årene, har begynt å eksistere på lik linje med den tradisjonelle kunnskapsproduksjonen som utøves i universitetene, modus 1. I norsk forskning og kunnskapsutvikling har det også oppstått en ny form for forskning siden 1945, som har manifestert seg i den meget omfattende norske instituttsektoren. Denne forskningen har hatt et anvendt preg, ettersom den har bidratt med kunnskap og kompetanse til de største industriene, - petroleumsindustrien, næringsmiddelindustrien og den kjemiske industrien (Smith 1998, s. 111-125). Med de norske oljefunnene i 1960-årene, fikk forskningen et utvidet nytteperspektiv, da behovet for marin forskning og naturfaglig forskning økte kraftig. Med Gibbons og medforfatterens terminologi, kan den norske anvendte forskningen innenfor instituttsektoren oppfattes som en modus 2 -kunnskapsproduksjon, ettersom den har oppstått utenfor universitetene, og utfører forskning som i stor grad anvendes av næringslivet. I den grad en kan si at forskningen i den norske instituttsektoren eksisterer på lik linje med forskningen i universitetene, har teorien til Gibbons og medforfatterne en viss relevans for den utviklingen som har funnet sted innenfor norsk forskning siden 1945.

En videre drøfting av teorien om den nye kunnskapsproduksjonen fortsetter i de to neste analysekapitlene, i forbindelse med forskningsmeldingene som der blir analysert.

Kap. 5 : Politisk ideanalyse

Analyse av stortingsmelding nr. 39 (1998- 99) *Forskning ved et tidsskille*

I dette kapittel vil jeg gjennomføre en politisk ideanalyse av noen utvalgte avsnitt fra forskningsmelding nr. 39. Disse avsnittene befinner seg i sin helhet som vedlegg nr. 2 på CD-platen som følger med oppgaven. Videre vil jeg presentere en tabell som inneholder resultatene fra den elektroniske ordtellingen jeg har gjennomført. Denne ordtellingen er basert på hele teksten, ikke kun de utvalgte avsnittene som selve ideanalysen er rettet mot. Deretter vil jeg kommentere og drøfte resultatene av både analysen og ordtellingen. Tilslutt ser jeg nærmere på den sosiale konteksten rundt meldingen, og vurderer meldingens mulige tilknytning til teorien som presenteres i oppgavens teorikapittel.

Sammendrag av stortingsmelding nr. 39 (1998- 99) *Forskning ved et tidsskille*

Jeg vil først kort beskrive den økonomiske situasjonen som dannet bakgrunnen for forskningsmeldingen. Denne er også kort skissert i meldingens innledende Kapittel. I løpet av tidsrommet 1970 til 1997 ble de offentlige og private økonomiske bevilgningene til norsk grunnforskning redusert fra 23 % til 16 % av de totale driftsutgiftene til FoU. I samme tidsrom økte de offentlige og private økonomiske bevilgningene til anvendt forskning fra 31 % til 36 %. Dette førte til at den norske grunnforskningens økonomiske status ble lav sammenlignet med andre OECD-land. Tilsvarende ble den økonomiske statusen til anvendt forskning høy.

Fra forskermiljøene har det lenge blitt hevdet at det er behov for økte forskningsmidler og meldingen kan "tolkes som en imøtekommelse av dette ønsket gjennom regjeringens intensjonserklæring om at forskningsinnsatsen nå skal økes." (Såtvedt og Ramberg, 1999). Meldingen uttrykker at målet er å heve norsk forskning til OECD-gjennomsnittet i løpet av den neste 5-årsperioden (kap.1, s.10). Det blir anslått at en økning på 5 mrd. kr. er nødvendig for å nå dette målet. Både det offentlige og næringslivet skal bidra med denne finansieringen. I meldingen understrekes det at

Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet (KUF) har det overordnede ansvaret for finansieringen av grunnforskningen. I tillegg varsler meldingen etableringen av et nytt fond for forskning og nyskaping. Dette fondet er allerede etablert med en startkapital på 3 mrd. kr. Denne sterke økonomiske satsingen på forskning har gitt opphav til meldingens tittel, *Forskning ved et tidsskille*. Det hevdes også flere steder i meldingen (s. 11, 13, 56 og 74) at en økonomisk hovedprioritering de neste årene vil være den langsiktige, grunnleggende forskningen.

Andre overordnede mål som meldingen fokuserer på er å øke samspillet mellom forskermiljøene og næringslivet. Det pekes på behovet for en bedre kommersiell utnyttelse av forskningsresultater, samt økt bruk av oppdragsforskning. Men det understrekes samtidig at dette ikke må skje på bekostning av grunnforskningen. Et helt Kapittel er viet til en omfattende drøfting av fordeler og ulemper med etiske retningslinjer i forskning, og her trekkes særlig oppdragsforskningen inn, da behovet for å definere de etiske rammene rundt oppdragsforskningen, er påtrengende. Meldingen avslutter med å vektlegge nødvendigheten av kvalitet i grunnforskning så vel som anvendt forskning, og nevner evaluering som et sentralt kriterium for å måle kvalitet, både i bredde og i internasjonal toppklasse.

Politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy

Nedenfor presenteres syv tabeller der hver av idealtypene blir ytterligere inndelt i underordnede kategorier. Etersom noen av inndelingene overlapper hverandre, vil det også være ideer og formuleringer i teksten som kan sorteres i mer enn en kategori. Under kategoriseringsarbeidet har derfor jeg måttet foreta grundige vurderinger, for å avgjøre hvor de ulike ideene og argumentene hører hjemme. I enkelte tilfeller har jeg valgt å sortere ideene og argumentene i mer enn en kategori, med det forbehold at mine inndelinger ikke er ment å være strenge og utelukkende. I avsnittet som følger etter tabellene nedenfor, vil jeg vise et par eksempler på slike overlappinger.

Tabell En: Grunnforskningens klassiske ideal

Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt	0
Grunnforskning for å oppnå økt erkjennelse av verden	4
Grunnforskning motivert av nysgjerrighet og utforskertrang	2
Sum	6

Tabell To : Grunnforskning som samfunnsmessig kulturgode

Grunnforskning som folkeopplysning og frigjør fra fordommer	2
Grunnforskning for å fremme demokratiet og den frie debatt i samfunnet	2
Grunnforskningens rolle som et kritisk korrektiv i samfunnet og en utfordrer av etablerte sannheter	3
Sum	7

Tabell Tre:

Restkategori for det kulturelle perspektivet, inneholder ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av kategoriene ovenfor.	2
--	----------

Tabell Fire : Grunnforskningens innovasjonsevne

Grunnforskningens element av uforutsigbarhet	1
Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger	2
Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet	0
Sum	3

 Tabell Fem : Grunnforskning som strategisk ressurs

Grunnforskning som morgendagens problemløser	1
Grunnforskningen som bidragsyter til den langsiktige kunnskapsbase	1
Grunnforskningens betydning for økt velferd og økonomisk verdiskaping	1
Sum	3

Tabell Seks :

Restkategori innenfor det instrumentelle perspektivet. Inneholder ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av kategoriene ovenfor.	1
---	----------

Tabell Syv :

Restkategori. Inneholder alle de ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av de to perspektivene ovenfor.	1
--	----------

Noen bemerkninger til tabellene

For å gi et inntrykk av hvordan jeg har vurdert og deretter sortert de mange ulike ideene og argumentene i teksten, vil jeg i det følgende gi et par eksempler, som bidrar til å belyse innholdet i tabellene, og samtidig viser hvordan kategoriseringsarbeidet har blitt utført. Eksemplene tar for seg noen av de ideer og argumenter som ikke naturlig føyer seg til en kategori og som derfor trenger en særskilt vurdering. Alle referanser til avsnitt i teksten gjelder den teksten som befinner seg i vedlegg nr. 2.

Det første eksemplet jeg vil ta for meg, befinner seg i avsnitt 2.1.2 i kap. 2.

Formuleringen “*Disse forskerne sikrer oss også en kunnskapsbase som kan brukes når vi skal løse uforutsette problemer i samfunnet.*” består av et argument som

rommer to ulike ideer. Ved å dele argumentet i to, finner jeg at den første delen “*Disse forskerne sikrer oss også en kunnskapsbase*”, kan sorteres i tabell Fem, i underkategorien “Grunnforskningen som bidragsyter til den langsiktige kunnskapsbase”, mens den andre delen “*som kan brukes når vi skal løse uforutsette problemer i samfunnet.*” tilhører samme tabell, men en annen underkategori, nemlig “Grunnforskning som morgendagens problemløser”. Her sorterer jeg altså det samme argumentet i to ulike underkategorier, ettersom det uttrykker to ulike ideer omkring grunnforskningens instrumentelle verdi.

Et lignende eksempel finner jeg i avsnittet 2.1.5 i kap. 2. Formuleringen “*Forskningen kan imidlertid bidra til å kaste nytt lys over naturen og kulturen, rive ned gamle fordommer, avklare misforståelser, og utvikle nye begreper og modeller som gjør oss bedre i stand til å forstå de fenomenene vi står ovenfor.*” Her uttrykkes det flere ulike ideer, og jeg har valgt å sortere hver enkelt ide i sin tilhørende kategori. Således vil den første delen “*Forskningen kan imidlertid bidra til å kaste nytt lys over naturen og kulturen,*” sorteres i tabell En, i underkategorien “Grunnforskning for å oppnå økt erkjennelse av verden”, mens den neste delen “*rive ned gamle fordommer, avklare misforståelser,*” består av to ideer som begge kan sorteres i tabell To, i underkategorien “Grunnforskning som kritisk korrektiv og utfordrer av etablerte oppfatninger”. Disse teller altså som to adskilte ideer. Den siste delen av formuleringen “*og utvikle nye begreper og modeller som gjør oss bedre i stand til å forstå de fenomenene vi står ovenfor.*” består av en ide som tilhører tabell En, i underkategorien “Grunnforskning for å oppnå økt erkjennelse av verden”. Grunnet til denne sorteringen var ideens ordlyd, med bruk av uttrykk som “*bedre i stand til å forstå*” og “*fenomenene vi står ovenfor*”. Et alternativ ville vært å sortere den i tabell Tre, som inneholder en restkategori for alle kultur-relaterte ideer og argumenter. Jeg vurderte likevel ordlyden i ideen som såpass relevant for det aspektet ved grunnforskning som presenteres i tabell En, til at jeg valgte denne tabellen fremfor alternativet. Denne delen av formuleringen utgjorde riktignok et tvilstilfelle, og her er det flere tolkningsmuligheter, noe som kan svekke reliabiliteten i analysen. Jeg vil diskutere reliabilitetsproblemer ved analysen i oppgavens siste Kapittel.

De to eksemplene jeg nå har beskrevet er ment å skulle gi et innblikk i hvordan jeg har tenkt og vurdert for å sortere tekstens ideer og argumenter, i de tilfeller der det ikke har vært helt opplagt hvor de ulike ideene hører hjemme.

Tabellfordelingen

Tabellene En, To, Fire og Fem som viser ideenes og argumentenes sortering i kategoriene, har en fordeling som kan betegnes som noe ujevn. Jeg vil derfor i det følgende gi en beskrivelse av denne fordelingen, og kort diskutere de mest interessante trekkene. Ettersom hensikten med oppgaven er å studere hvor fremtredende de ulike ideene og argumentene er, vil det her være interessant å se nærmere på hvilken idealtipe som er “størst”, i den forstand at den inneholder flest forekomster av ideer og argumenter. Tabellene En, To og Tre som tilhører det kulturelle perspektivet består til sammen av 15 forekomster av ideer. Tabellene Fire, Fem og Seks som tilhører det instrumentelle perspektivet er noe mindre i omfang, og består til sammen av 7 forekomster av ideer. Idealtypen “det kulturelle perspektivet” er dermed “størst” og kategorien “Grunnforskning som samfunnsmessig kulturgode” inneholder flest forekomster. Det ser dermed ut som om det kulturelle perspektivet får større oppmerksomhet enn det instrumentelle, i form av mer enn dobbelt så mange forekomster av ideer som med ulike formuleringer alle hevder den kulturelle verdien av grunnforskningen. Samtidig marginaliseres de ideer og argumenter som hevder verdien av “Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt” og “Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet”, da disse to underkategoriene ikke får en eneste forekomst. Her må igjen nevnes innvendingen til Bergstrøm og Boreus som skriver at det er “*inte hur många gånger något sags utan hur något sags*” (2000:78). Antallet forekomster av ideer må derfor ikke bli utslagsgivende for hvilket perspektiv som skal regnes for det mest betydningsfulle i meldingen. Fra et ideanalytisk synspunkt er det likevel av en viss interesse å bemerke den noe ujevne fordelingen av ideer, uten å dermed forsøke å trekke noen bestemte konklusjoner ut fra dette.

Resultatet av ordtellingen av st.meld. nr. 39 (1998- 99) *Forskning ved et tidskille*
Tabell Åtte :

Grunnforskning 157 0,185 %	Anvendt forskning 46 0,05 %
Strategisk forskning 12 0,014 %	oppdragsforskning 25 0,03 %
Kultur 56 0,07 %	Innovasjon 156 0,184 %
KULT 0 0,00 %	Humaniora 25 0,03 %

Bemerkninger til tabell Åtte :

Som i den forrige ordtellingen i Kapittel 4, er ordtellingen her basert på sammenslåinger av enkelte ord og begreper. For å skape et sammenligningsgrunnlag har jeg gjennomført ordtellingene likt, slik at det er de samme ord og begreper som er slått sammen i denne tabellen som i den forrige. Prosentandelen er beregnet på grunnlag av hele meldingen.

Som tabellen viser, er det noen slående forskjeller som jeg vil diskutere kort. Det er naturlig å sammenligne ordene grunnforskning og anvendt forskning, da disse ofte blir regnet som motsetninger, selv om det kan hevdes at skillet mellom dem ikke er så tydelig. Tabellen viser at forekomsten av ordet grunnforskning (og grunnleggende forskning) er mer enn tre ganger så høy som forekomsten av “anvendt forskning”. Videre viser tabellen at ordet oppdragsforskning forekommer dobbelt så ofte som

“strategisk forskning”, men her er forekomstene generelt lave, sett i forhold til de øvrige forekomstene i tabellen. At forekomsten av “oppdragsforskning” har økt, kan skyldes at et viktig tema i meldingen er mangelen på etiske retningslinjer omkring oppdragsforskningen, og i den forbindelse gjentas ordet “oppdragsforskning” stadig. Denne forekomsten betyr altså kun at temaet oppdragsforskning blir problematisert i meldingen, ikke at oppdragsforskning som forskningsvirksomhet har fått større betydning. Til sist viser tabellen at ordet “innovasjon” (inkludert “nyskaping” og “nyvinning”) forekommer nesten tre ganger så ofte som “kultur” og nest oftest av alle ordene i tabellen. Dette skaper et umiddelbart inntrykk av en melding som har som hensikt å vektlegge grunnforskning til fordel for anvendt forskning, samtidig som begrepet innovasjon betones sterkt. Avsenderen har altså valgt å fremheve grunnforskning og innovasjon, to begreper hvis sammenheng ikke er like opplagt som for eksempel sammenhengen mellom grunnforskningen og det kulturelle er. Her innvender Bergstrøm og Boreus (2000: 78) at det ikke alltid er meningsfullt å forsøke å tolke resultatet av ordtelling, ettersom ikke all tekst og alle ord egner seg for kvantitativ måling. Hellevik (1999: 176) påpeker at en datamaskin ikke kan skille mellom tekstens og ordenes underliggende eller tvetydige mening, noe som kan svekke ordtellingens validitet. Disse innvendingene gjør at jeg ser noe kritisk på resultatet av ordtellingen, og jeg nøyer meg derfor med denne kortfattede kommentaren om hvilket umiddelbart inntrykk resultatet skaper, uten å forsøke å tolke i videre mening hvilke mulige intensjoner som kan ligge bak avsenderens valg av ord og begreper.

Tekst – kontekst.

Drøftingen av tekstens kontekst har som hensikt å kartlegge hvem avsenderen og mottakerne av teksten er, med vekt på hvilke motiver og intensjoner som ligger bak avsenderens budskap, og hvilke forventninger og behov som danner grunnlaget for mottakernes reaksjoner. Jeg vil i de følgende to avsnittene diskutere teksten ut fra en politisk funksjonell ideanalytisk tilnærming, der disse spørsmålene vil danne rammene for analysen

Avsenderen av stortingsmelding nr. 39 (1998- 99) *Forskning ved et tidsskille* er Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet med forskningsminister Jon Lilletun fra KrF. Den sittende regjeringen på det daværende tidspunkt var Bondevik 1-regjeringen. Forskningsministeren har en bakgrunn som leder for Kirke- og utdanningskomiteen på Stortinget i 8 år, før han ble valgt som statsråd i 1998. Han har også vært saksordfører for omorganiseringen av norsk forskning og etableringen av Norsk Forskningsråd (NFR) i 1993. I 1997 skrev han sammen med stortingsrepresentantene Manneråk og Sponheim Dokument 8 forslaget til regjeringen, der det anmodes om å nedsette et utvalg for å vurdere forskningens åpenhet, frihet og uavhengighet. I forslaget uttrykkes det en frykt for at den økte styringen av forskningen gjennom NFR og departementene har svekket den tradisjonelle friheten. (Såtvædt 1998, s. 48). Forslaget fikk enstemmig oppslutning etter behandlingen. Lilletuns engasjement i forskning kommer ytterligere til uttrykk under konferansen “Forskningens uavhengighet – kan vi unngå samrøre ?” som ble arrangert av NFR i 1997. I sitt innlegg fra talerstolen påpekte forskningsministeren et behov for større satsing på grunnforskningen, og behov for en balanse mellom grunnforskning og oppdragsforskning. (ibid). I 1999 deltok han i Voksenåsen-konferansen arrangert av NIFU, der temaet var den nye forskningsmeldingen *Forskning ved et tidsskille*. Konferansen ble delt i tre sesjoner, der temaet forskningens frihet, åpenhet og uavhengighet utgjorde en egen sesjon. Temaet forskningsetikk ble betonet sterkt av statsråden, som uttalte at “forskningsmiljøet må ta ansvar og føre den etiske debatten i “eget hus”. Etisk bevissthet bør alle miljøer kreve av seg selv.” (Ekern 2002, Ramberg 1999). Forskningsministeren ønsker dessuten å engasjere det norske samfunn til debatt om viktige verdispørsmål, og utfordrer akademiske miljøer til å delta mer aktivt i samfunnsdebatten. (Ryen, 1997).

Mottakerne av stortingsmelding nr. 39 (1998- 99) *Forskning ved et tidsskille* er først og fremst Stortinget, forskningsmiljøene og næringslivet.

Forskningsmiljøene består av bl.a. Forskningsrådet som kom med mange innspill i forkant av meldingen, samt universitetene, høyskolene og Forskningsinstituttet NIFU

som har bidratt med opplysninger til deler av meldingen. NIFU utførte også i 1998 sin årlige budsjettanalyse av regjeringens budsjettforslag, med henblikk på hvor store bevilgninger som kunne forventes til forskning og utdanning. Denne analysen ble gjort i forkant av forskningsmeldingen og i påvente av at meldingen skulle offentliggjøres (Kallerud og Såtvedt, 1998). Etter at meldingen ble utgitt i juni, 1999, var reaksjonene mange og nyanserte. Blant de som ytret sin mening var Styret i Det Norske Videnskabs-Akademi, universitetsrektorene ved universitetene i Tromsø og Bergen, direktøren i Forskningsrådet og avisen Dagens Næringsliv. (Såtvedt og Ramberg, 1999). Næringsrettede forskningsinstitutter som SINTEF var også engasjerte mottakere av forskningsmeldingen.

Såtvedt og Ramberg skriver i *Forskningspolitikk* nr. 3, 1999, at “reaksjonene på forskningsmeldingen tyder på at Jon Lilletun har lykket med å imøtekomme mange forventninger i forskermiljøene. Det er trolig først og fremst løftet om økte ressurser som er årsaken til det.” Men ettersom dette løftet er basert på at også næringslivet skal bidra økonomisk til forskningen de nærmeste årene, får meldingen betydning også for denne sektoren. Forfatterne skriver videre at “det springende punkt blir ikke minst hvordan privat sektor opplever de statlige incitamentene som antydes. En vekst på 3 mrd.kr. de neste fem årene fra næringslivets side er slett ingen selvfølge.” (ibid).

Politisk funksjonell ideanalyse

Forskningsmeldinger utgis som regel hvert 4. år (hver regjeringsperiode) og det knytter seg en del forventninger i de ulike akademiske og næringsrettede miljøene omkring utgivelsen av hver melding. Forventningene til *Forskning ved et tidsskille* var særlig store grunnet sammenslåingen av de fem forskningsrådene til ett overordnet råd, NFR, i 1993. Denne institusjonelle endringen hadde avstedkommet mange reaksjoner og særlig i forskningsmiljøene var reaksjonene på sammenslåingen sterke. Forsvarerne av grunnforskningen var bekymret for hvordan det nye forskningsrådet ville forvalte grunnforskningens økonomiske interesser. (Såtvedt og Skoie 1998, s.45). Disse forholdene utgjør en viktig del av den sosiale konteksten rundt teksten.

Den politiske og akademiske virkeligheten rundt forskningsmeldingen består altså av en rekke aktører som innehar ulike forventninger til meldingen og som kommer med ulike reaksjoner i etterkant av meldingen. Ettersom avsenderen av meldingen - Jon Lilletun på vegne av KUF - har mottatt flere innspill til meldingen og dessuten har vært aktivt engasjert i forskningens vilkår tidligere, antar jeg at avsenderen er bevisst om hvilke forventninger som knytter seg til meldingen, og hvilke reaksjoner som kan komme til å følge. I hvilken grad innfrir så meldingen de ulike forventningene fra forskermiljøene om større ressursbevilgninger til grunnforskningen? Hvordan imøtekommer meldingen den utbredte bekymringen i forskermiljøene over at den nye forskningsrådsreformen kan føre til at grunnforskningens interesser blir oversett? Hvilken sammenheng er det mellom avsenderens verdiprioriteringer og de signaler som meldingen sender? Disse spørsmålene berører et viktig punkt i analysen, nemlig den politiske funksjonelle ideanalysen, der nettopp opphavet til ideene i meldingen står sentralt.

Ideene og verdiprioriteringene som fremmes i forskningsmeldingen *Forskning ved et tidsskille* er først og fremst rettet mot forskningens frihet, åpenhet og uavhengighet, samt forskerens ansvar ovenfor forskningens følger og forskerens etiske bevissthet. I tillegg framheves det kulturelle perspektivet ved grunnforskningen (se tabell En og To) til fordel for det instrumentelle perspektivet, som også diskuteres, men i noe mindre grad. Det kan dermed sies at avsenderen har valgt å betone noen sider ved grunnforskningen på bekostning av andre. Det er nærliggende å anta at dette har vært gjort bevisst med tanke på å imøtekomme de bekymringer og forventinger som rådet i forskermiljøene. Det understrekes tydelig i flere avsnitt i meldingen at grunnforskningen skal prioriteres økonomisk, samtidig som den kulturelle verdien av grunnforskningen (både som et klassisk ideal og som et samfunnsmessig kulturgode) fremheves. Dermed kan det sies at meldingen i stor grad bestreber seg på å innfri forventningene om økte bevilgninger til grunnforskningen. I tillegg argumenterer meldingen for betydningen av å ivareta grunnforskningen "ut fra den vitenskapelige kunnskapens kulturelle egenverdi" (Kallerud 1998, s. 17). Ideene og verdiprioriteringene som fremmes i meldingen er altså først og fremst rettet mot de

kulturelle sidene ved grunnforskningen, dessuten vies temaene grunnforskningens frihet, åpenhet og uavhengighet stor oppmerksomhet og danner grunnlaget for et eget Kapittel i meldingen. Det instrumentelle perspektivet på grunnforskningen derimot drøftes bare i liten grad, og først og fremst i forbindelse med grunnforskningens innovasjonsevne. Betydningen av grunnforskning som en strategisk ressurs utgjør bare en svært liten del av de mange ideene som fremmes omkring grunnforskningens ulike sider

Teoritilknytning ?

Med utgangspunkt i oppgavens teorikapittel, vil jeg trekke fram teorien til Michael Gibbons og medforfatterne, som skrev boken *The new production of knowledge*. Denne teorien diskuterer en observert trend i den vestlige verden siden 1945, nemlig den gradvise overgangen fra en autonomt og kollegialt styrt forskning (modus 1) til en politisk og kommersielt styrt forskning (modus 2). Framveksten av modus 2 i norsk forskning diskuterte jeg i siste avsnitt av forrige Kapittel, men det spørsmålet jeg nå vil drøfte, er hvorvidt denne trenden også kan skjelnes i forskningsmeldingen *Forskning ved et tidsskille*. Hvordan stemmer ideen om en overgang til modus 2 overens med ideene som fremmes i meldingen ? Sagt med andre ord, hvordan omtales grunnforskningen i forhold til den anvendte forskningen i meldingen ?

Som nevnt i sammendraget av meldingen, blir behovet for mer oppdragsforskning understreket. Men det gjøres samtidig klart at dersom oppdragsforskningen skal øke må det ikke skje på bekostning av grunnforskningen. Oppdragsforskning utføres både ved universiteter og institutter på oppdrag fra privat eller offentlig sektor, og betegnes som anvendt forskning. Den kan derfor betraktes som en forskning styrt av politiske eller kommersielle interesser. Dermed utgjør oppdragsforskningen et eksempel på en forskning som tilhører modus 2. Men samtidig som meldingen etterlyser mer oppdragsforskning, ivaretar den hensynet til den tradisjonelle universitetsforskningen og poengterer behovet for å verne om denne og gi den økonomiske overlevelsesmuligheter. Det er derfor lite som tyder på at meldingen bifaller en overgang fra tradisjonell forskningspraksis til en forskning styrt av overordnede

politiske eller næringsrettede interesser. Hvorvidt avsenderen av meldingen har hatt teorien om den nye kunnskapsproduksjonen i tankene, og dermed ønsket å signalisere et standpunkt, er et spørsmål som faller litt utenfor rammene av denne diskusjonen. Men det er uansett lite som tyder på at trenden som Gibbons og medforfatterne beskriver, får noen gjenklang i forskningsmeldingen til Bondevik 1-regjeringen. Snarere poengteres det her at det må være en balanse mellom de to ulike forskningspraksiser, slik at dersom den ene øker i omfang, må også den andre tilgodeses med økte midler.

Kap. 6 : Politisk ideanalyse

Analyse av stortingsmelding nr. 20 (2004- 05) *Vilje til forskning*

I dette Kapittel skal jeg analysere forskningsmeldingen *Vilje til forskning* etter samme mønster som forskningsmeldingene i kapitlene 4 og 5. De utvalgte avsnittene som jeg har basert analysen på befinner seg i sin helhet i vedlegg nr. 3. Ordteilingen er basert på de samme ordene som i den forrige meldingen og gjelder for hele meldingen, inkludert de utvalgte avsnittene. Drøfting av meldingens kontekst og mulige tilknytning til teori, utgjør den avsluttende delen av kapitlet.

Sammendrag av stortingsmelding nr. 20 (2004-05) *Vilje til forskning*

Jeg vil innlede med en kort beskrivelse av den økonomiske og forskningspolitiske bakgrunnen som rådet da meldingen ble skrevet i 2004 og 2005. Den økonomiske situasjonen for forskningen var atskillig forbedret siden forrige melding, slik også den politiske målsetningen var. Hovedprioriteringen om å styrke grunnforskningen var blitt fulgt nøye opp. Norge ble nå fremhevet som et av de OECD-land som hadde truffet viktige nye tiltak i forskningspolitikken de siste årene. Likevel viste en rekke evalueringer at finansieringen av norsk forskning fortsatt var svak sammenlignet med andre land, og at instituttsektoren i 2002 opplevde økonomiske nedgangstider (Søgnen, 2003). Forskningsminister Clemet erklærte i den forbindelse at regjeringen vil vurdere å gjennomgå denne sektoren (ibid). I 2003 la Regjeringen fram en plan for en helhetlig innovasjonspolitik, som skulle være særlig knyttet til næringslivet. Visjonen i planen var at Norge på sikt skal bli et av verdens mest nyskapende land. (Nærings- og Handelsdepartementet, 2003). Med utgangspunkt i denne planen fastslår meldingen allerede i innledningskapitlet at dens overordnet mål er at Norge i fremtiden skal bli en ledende forskningsnasjon. Dette skal oppnås bl.a. ved at regjeringen innen år 2010 skal øke den samlede forskningsinnsatsen til 3 % av BNP, samt øke kapitalen i Fondet for forskning og nyskaping til 50 mrd. kr. Videre erklærer regjeringen i meldingen at den fremtidige tildelingen av økonomiske midler til

grunnforskning skal være basert på konkurranse, for slik å fremme de beste forskermiljøene. Regjeringen understreker at det offentlige har et hovedansvar for finansiering av grunnforskning og at dette fortsatt vil være en hovedprioritering, men det foreslås i tillegg å etablere nye ordninger for å stimulere til økt privat finansiering av grunnforskning.

I meldingen påpekes det at ettersom en del forskningspolitiske spørsmål ble utførlig behandlet i den forrige meldingen *Forskning ved et tidsskille*, vil det her legges vekt på de spørsmål som ikke ble behandlet fullt så grundig. Et av disse er behovet for forskning om hvordan offentlig sektor best kan moderniseres. Innenfor denne sektoren er det de tematiske områdene velferd, rett og demokrati, migrasjon og integrering som trenger en økt forskningsinnsats. Andre forskningspolitiske spørsmål som får ekstra oppmerksomhet er forslaget om å opprette et senter for forskningsdrevet innovasjon, der målet skal være å stimulere innovasjonsevnen i næringslivet gjennom satsing på grunnforskning. En viktig prioritering i meldingen er styrkingen av realfaglig grunnforskning, da rekrutteringen til denne har stagnert de siste årene. Her pekes det på behovet for større formidling av den realfaglige forskningen ovenfor barn og unge. I tillegg prioriteres styrkingen av de teknisk-industrielle instituttene. Et helt Kapittel er viet til en drøfting av instituttenes rolle og funksjon i dagens og morgendagens forsknings- og næringsmiljøer.

Hovedbudskapet i meldingen er at forskningen skal styrkes, og at det skal legges vekt på kvalitet fremfor kapasitetsutbygging. Det understrekes her som i den forrige meldingen at det er viktig at kortsiktig oppdragsforskning ikke går på bekostning av langsiktig grunnforskning

Politisk ideanalyse med idealtyper som analyseverktøy

Som i de forrige kapitlene, trenger de etterfølgende tabellene noen innledende kommentarer. Også i denne forskningsmeldingen er det enkelte ideer og argumenter som kan sorteres i mer enn en tabell og kategori. Eksempler på slike vil bli belyst i avsnittet "Noen bemerkninger til tabellene".

Tabell En: Grunnforskningens klassiske ideal

Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt og erkjennelse av verden	4
Grunnforskning for å oppnå økt erkjennelse av verden	1
Grunnforskning motivert av nysgjerrighet og utforskertrang	0
Sum	5

Tabell To : Grunnforskning som samfunnsmessig kulturgode

Grunnforskning som folkeopplysning og en frigjører fra fordommer	1
Grunnforskning for å fremme demokratiet og den frie debatt i samfunnet	4
Grunnforskningens rolle som et kritisk korrektiv i samfunnet og en utfordrer av etablerte oppfatninger	1
Sum	6

Tabell Tre:

Restkategori for det kulturelle perspektivet. Inneholder ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av kategoriene ovenfor.	3
--	----------

Tabell Fire : Grunnforskningens innovasjonsevne

Grunnforskningens element av uforutsigbarhet	0
Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger	4
Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet	4
Sum	8

 Tabell Fem : Grunnforskning som strategisk ressurs

Grunnforskning som morgendagens problemløser	2
Grunnforskningen som bidragsyter til den langsiktige kunnskapsbase	1
Grunnforskningens betydning for økt velferd og økonomisk verdiskaping	4
Sum	7

Tabell Seks :

Restkategori for det instrumentelle perspektivet. Inneholder ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av kategoriene ovenfor.	2
--	---

Tabell Syv:

Restkategori. Inneholder alle de ideer og argumenter som ikke kan relateres til noen av de to perspektivene ovenfor.	4
--	---

Noen bemerkninger til tabellene

I de følgende skal jeg belyse tabellene ovenfor med et par eksempler på ideer og argumenter som trenger å vurderes særskilt. Alle referanser til avsnitt i teksten gjelder teksten i vedlegg nr.3.

I avsnitt 6.1.3 i kap. 6. vil jeg se nærmere på formuleringen “*Grunnforskning spiller en avgjørende rolle i utvikling av ny kunnskap, nye instrumenter og metoder, som kan åpne for nye næringsmessige muligheter.*” Jeg anser dette for å være et todelt argument som jeg har valgt å sortere under tabell Fire, “Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger” og “Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet”. Grunnen til denne sorteringen skyldes at argumentet både omtaler

grunnforskningens innovasjonsevne - *“Grunnforskning spiller en avgjørende rolle i utvikling av ny kunnskap, nye instrumenter og metoder,”* og at denne innovasjonsevnen *“kan åpne for nye næringsmessige muligheter”*, dvs. at de nye kunnskaper, instrumenter og metoder som grunnforskningen utvikler kan tas i bruk av næringslivet. Det er derfor naturlig å dele opp denne formuleringen, for deretter å sortere hver av delene i sine tilhørende kategorier.

Et eksempel på overlapping, der formuleringen er tvetydig og derfor kan sorteres i to ulike kategorier, er formuleringen i avsnittet 6.1.3 i kap. 6. Denne lyder slik *“Det er videre tegn som tyder på at grunnforskningen er i ferd med å få en økende betydning for næringslivets innovasjonsvirksomhet.”* Dette argumentet omtaler både næringslivets innovasjonsvirksomhet og grunnforskningens betydning for denne. Jeg tolker argumentet dit hen at grunnforskningen med sin kunnskap både bidrar til og påvirker innovasjonsevnen i næringslivet, dvs. at det indirekte dreier seg om grunnforskningens innovasjonsevne. I tillegg innebærer denne tolkningen at grunnforskningen også fungerer som bidragsyter til næringslivet. Argumentet sorteres derfor under tabell Fire, både i *“Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger”* og i *“Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet”*. Begge tilhører det instrumentelle aspektet.

Disse to eksemplene ovenfor viser hvilke vurderinger jeg har gjort med hensyn på sortering i tabeller, i tilfeller der sorteringen har vært vanskelig og det har vært behov for en nøyere vurdering. I det neste avsnittet vil jeg drøfte fordelingen av de mange ulike ideene og argumentene i de syv tabellene og hvilket inntrykk denne fordelingen bidrar til å skape.

Tabellfordelingen

De fire tabellene En, To, Fire og Fem, som symboliserer de fire kategoriene, fortjener en kommentar med hensyn til fordelingen av ideer og argumenter. Hensikten er igjen å sammenligne idealtypene ut fra hvilken som er *“størst”* og hvilken som er *“minst”* – noe som reflekteres av antallet ideer og argumenter i hver ideatype. Tabellene En og

To, som til sammen utgjør det kulturelle perspektivet, består av henholdsvis 5 og 6 ideer. I tillegg er det 3 ideer som tilhører restkategorien til det kulturelle perspektivet. Til sammen utgjør dette 14 ideer som fremhever den kulturelle verdien av grunnforskning. Til sammenligning består det instrumentelle perspektivet av 17 ideer som fremmer verdien av grunnforskningens nyttepotensiale. Dette er inkludert de 2 ideene som befinner seg i tabell Seks, som utgjør en restkategorien. Her er ideene fordelt slik at tabell Fire og Fem består av henholdsvis 8 og 7 ideer, altså litt flere enn antallet ideer i det kulturelle perspektivet. Kategorien “Grunnforskningens evne til nyskaping og innovasjon” er størst med 8 ideer, mens kategorien “Grunnforskningens klassiske ideal” er minst med 5 ideer. Videre er det av interesse for analysen at de følgende underkategoriene “Grunnforskningens evne til å gjøre teknologiske nyvinninger”, “Grunnforskning som bidragsyter til næringslivet” og “Grunnforskningens betydning for velferd og økonomisk verdiskaping” – disse tilhører alle det instrumentelle perspektivet – inneholder flest ideer, dvs. 4 hver. I det kulturelle perspektivet er det underkategoriene “Grunnforskning for å oppnå økt selvinnsikt” og “Grunnforskning for å fremme demokratiet og den frie debatt i samfunnet” som består av flest ideer, også her er antallet 4 hver. Hovedtyngden av ideene befinner seg altså sentrert rundt disse underkategoriene, og fordelingen av ideer kan anses som relativt jevn over alle de fire kategoriene, selv om det instrumentelle perspektivet er noe større. Til sist kan nevnes at de to underkategoriene “Grunnforskning motivert av nysgjerrighet og utforskertrang” fra det kulturelle perspektivet og “Grunnforskningens element av uforutsigbarhet” fra det instrumentelle perspektivet ikke inneholder en eneste ide som hevder verdiene av disse. Det kan synes som om disse sidene ved grunnforskningen ikke har noen relevans blant de ideer og verdiprioriteringer som fremmes i forskningsmeldingen *Vilje til forskning*. Her må jeg igjen vurdere innvendingen til Bergstrøm og Boreus (2000) om å ikke legge for ensidig vekt på kvantitative resultater, ettersom et arguments eller en ides betydning ikke nødvendigvis avhenger av hvor ofte det gjentas. Andre faktorer, som f.eks. sammenhengen argumentet opptrer i, eller hvilke

ord som brukes for å gi argumentet støtte, er vel så avgjørende for hvor fremtredende argumentet er.

Resultatet av ordtellingen for st.meld.nr. 20 (2004-05) *Vilje til forskning*

Tabell Åtte :

Grunnforskning	Anvendt forskning
183 0,17 %	32 0.03 %
Strategisk forskning	oppdragsforskning
17 0,016 %	48 0,045 %
kultur	Innovasjon
51 0,048 %	311 0,29 %
KULT	Humaniora
0 0,00 %	24 0,023 %

Bemerkninger til tabell Åtte :

Innholdet i tabellen avviker fra de to tabellene i de forrige analysekapitlene, ved at begrepet “anvendt forskning” også inneholder begrepet “forskningsbasert nyskaping og innovasjon”. Ellers er innholdet i tabellen likt som i de øvrige ordtellingstabellene.

Som tabellen viser, er det enkelte av resultatene som er bemerkelsesverdige, og trenger en kommentar. Dette gjelder især forekomstene av ordene “grunnforskning”, “anvendt forskning”, “kultur” og “innovasjon”. Ordet grunnforskning har den nest høyeste forekomsten av alle ordene i tabellen, og forekommer mer enn 6 ganger så ofte som uttrykket “anvendt forskning”. Den lave forekomsten av dette uttrykket kan tyde på at det er blitt ansett som foreldet, og at det derfor er blitt erstattet med et annet ord eller begrep. I meldingen antydes det også at begrepet “forskningsbasert

nyskaping og innovasjon” er en mer korrekt benevnelse for forskning som har et tydelig anvendt preg (avsnitt 2.6.1, kap.2, s. 26). En elektronisk opptelling av dette begrepet viser likevel at det kun forekommer 6 ganger i hele meldingen. Det later dermed til at anvendt forskning som begrep har liten gjennomslagskraft sammenlignet med grunnforskning som begrep, i denne meldingen. Videre vil jeg sammenligne forekomstene av ordet “kultur” som rommer alle begreper der dette ordet inngår, eksempelvis “kulturgode” eller “kulturbærer”, med forekomstene av de nytteorienterte ordene som er samlet under betegnelsen “innovasjon”. Dette fordi det ofte settes et skille mellom kulturbegrunnelser for forskning og instrumentelle begrunnelser for forskning (Kallerud 1998, s. 205). Som det framkommer av tabellen, er det en slående forskjell mellom forekomsten av de kulturelterte ordene – 51 treff, og forekomsten av ord under betegnelsen innovasjon – 311treff. Denne forskjellen antyder at de kulturelterte ordene er meget lite synlige i meldingen, mens de tre ordene som betegner forskningens mer anvendbare aspekt – innovasjon, nyskaping og nyvinning, er meget sterkt synlige i meldingen. Denne sterke betoningen kan tyde på at avsenderen av meldingen har ønsket å vinkle deler av meldingen i en retning der forskning forbindes med muligheter for innovasjon. Hvorvidt dette er tilfellet, vil jeg drøfte i det neste avsnittet, og nøyer meg her med å påpeke at en elektronisk ordtelling ikke alltid er i stand til å gi et pålitelig og relevant bilde av en tekst.

Tekst – kontekst.

I det neste avsnittet vil jeg redegjøre for de kontekstuelle rammene rundt forskningsmeldingen, og drøfte hvilke signaler avsenderen av meldingen sender til mottakerne, gjennom de verdiprioriteringer som fremmes i meldingen.

Avsenderen av stortingsmelding nr 20 (2004- 05) *Vilje til forskning* er Utdannings- og forskningsdepartementet med Kristin Clemet fra Høyre som forskningsminister. Regjeringen på det daværende tidspunkt var Bondevik 2-regjeringen som overtok etter Bondevik 1-regjeringen etter valget i 2001. Forskningsministeren er utdannet som siviløkonom og har en lang politiske karriere bak seg før hun tiltrådte som statsråd i 2001. Blant de mange verv og yrker hun har innehatt, er stillingen som

viseadministrerende direktør ved NHO frem til år 2000, sentral. Siden 2002 har Clemet vært medlem i Høyres sentralstyre. Forskningsministeren er kjent for å ha iverksatt Kvalitetsreformen i høyere utdanning, etter initiativ fra den forrige forskningsministeren, Trond Giske, i Stoltenberg-regjeringen som satt fra 2000-2001. Av andre utdanningspolitiske saker som Clemet har gjennomført, kan nevnes opprettelsen av Sentre for Fremragende Forskning (SFF) i Norge, og innføringen av nasjonale prøver i skolen. I tillegg har Clemet vært meget opptatt av Forskningsrådets stilling og funksjon, og har i forbindelse med evalueringen av rådet i 2002, innført omfattende endringer. Disse endringene innebærer først og fremst større hensyn til grunnforskning i fordelingen av bevilgninger, og en bedre samordning av innovasjonsfunksjonene i forskningen. (Grønli, 2002, s. 2). Clemet har i løpet av sin statsrådperiode samarbeidet tett med Nærings- og Handelsdepartementet, også i arbeidet med forskningsmeldingen *Vilje til forskning*. (Søgnen, 2004). I intervju med fagtidsskriftet *Forskningspolitikk* etter endt statsrådsperiode i 2005, sier Clemet at hun mener at noe av det viktigste hun bidro til som forskningsminister var å flytte forskningsdebatten over på spørsmålet om kvalitet. Hun fastslår at “vi gikk ‘forskningmessig’ til verks for å sentrere oppmerksomheten om kvalitet, ved å skaffe til veie all tenkbar kunnskap om hvordan det faktisk sto til i systemet. Diskusjonen om forskning og utdanning dreies lett over på andre spørsmål enn kvalitet – som ressurser, strukturer, bygninger. Jeg mener vi lyktes med å flytte debatten noe.” (Søgnen, 2005b)

Mottakerne av stortingsmelding nr. 20 (2004- 05) *Vilje til forskning* er først og fremst Stortinget, forskningsmiljøene, næringslivet og øvrige aktører med forskningspolitiske interesser. Alle de mange aktørene som bidro med innspill til meldingen må også anses som naturlige mottakere av meldingen.

Forskningsmiljøene består av bl.a. Forskningsrådet, som bidro til meldingen med eget budsjettforslag, Forskerforbundet som ytret seg sterkt i debatten om fordelingen av midler til det nye forskningsfondet, og Universitetet i Tromsø som etterlyste mer marin forskning og større forskerinnsats i Nord-Norge. Også Norges

Landbrukshøyskole og NHO kom med innspill i forkant av meldingen, og på invitasjon fra regjeringen, som gjennomførte grundige høringer i forbindelse med arbeidet med forskningsmeldingen og oppfordret alle berørte parter samt enkeltforskere og studenter om å uttale seg. (Ramberg, 2003). Forventningene til meldingen var derfor store blant de mange aktørene som deltok i høringsrundene, eksempelvis uttalte konsernsjefen i SINTEF, Unni Steinsmo, at hun forventer at “Forskningsmeldingen innser at *både* grunnforskning og anvendt forskning er svært viktige i vår kunnskapsøkonomi og samtidig erkjenner at instituttene er viktige transformatorer i disse forskningsartene.” (Søgnen, 2005a). Andre faktorer som skapte forventninger til meldingen var kvalitetskrisen i realfaglig grunnforskning grunnet foreldet utstyr og dårlig økonomi, som førte til en utbredt bekymring i forskermiljøene. En evaluering av denne forskningsvirksomheten viste at et betydelig økonomisk løft må til dersom norsk realfaglig forskning skal komme på internasjonalt konkurransenivå. (Helle, 2001). Også evalueringen av Forskningsrådet i 2002 førte til mange reaksjoner, bl.a. ble det hevdet at evalueringen ikke satte nok fokus på “kulturvitenskapelige utfordringer og forskningens rolle i utviklingen av velferdsstaten.” (Søgnen, 2002). Forskningsministeren lovet å ta de mange ulike reaksjonene til etterretning. (ibid).

Den politiske og akademiske virkeligheten rundt forskningsmeldingen består altså av mange ulike aktører som har bidratt med forslag og reaksjoner over de fire årene som Clemet har sittet som statsråd i Utdannings- og forskningsdepartementet. Ettersom departementet har oppfordret til innspill og holdt flere høringsrunder i forkant av meldingen, antar jeg at avsenderen av meldingen – Clemet på vegne av departementet – er bevisst på hvilke forventninger som har knyttet seg til meldingen.

Politisk funksjonell ideanalyse

I hvilken grad er det rimelig å si at meldingen innfrir de ulike forventningene fra forskermiljøene, om større økonomiske bevilgninger til realfaglig grunnforskning og en klargjøring av instituttens fremtidige rolle i kunnskapsproduksjonen? Hvordan imøtekommer meldingen forventningen til SINTEFs konsernsjef om å anerkjenne

betydningen av både grunnforskning og anvendt forskning og instituttene som transformatorer i kunnskapsutviklingen? Hvordan er hensynet til behovet for mer forskning på kulturvitenskapelige utfordringer ivaretatt? Hvilke signaler sender departementet gjennom de ideer og verdiprioriteringer som fremmes i meldingen? Disse spørsmålene utgjør grunnlaget for en politisk funksjonell ideanalyse, med vekt på avsenderens intensjoner og motivasjoner.

Som nevnt i sammendraget av meldingen, på begynnelsen av kapittelet, fastslår meldingen at bevilgningene til forskning skal økes drastisk innen 2010, med OECD-gjennomsnittet som målsetning. Den fremtidige finansieringen av grunnforskning vil fortsatt være det offentliges hovedansvar, men meldingen diskuterer også muligheten for økt privat finansiering. Det understrekes at realfaglig grunnforskning har prioritet, og det drøftes i den forbindelse hvordan rekrutteringen til realfag kan stimuleres gjennom bredere formidling til barn og unge. I tillegg diskuteres instituttsektorens rolle i morgendagens forsker- og næringsmiljøer i et eget kapittel. Denne særskilte oppmerksomheten omkring både den realfaglige grunnforskningen og institutforskningen tyder på at avsenderen av meldingen har tatt bekymringen fra forskermiljøene på alvor og oppfordringen fra konsernsjefen i SINTEF til etterretning.

Andre deler av forskningsmeldingen er viet utviklingen i dagens norske flerkulturelle samfunn. Her identifiseres flere nye samfunnsutfordringer, som integrasjon og migrasjon, og det etterlyses en bredere satsing på oppdragsforskning av samfunnsvitenskapelig art, som kan bidra til å modernisere den offentlige forvaltning. Denne delen av meldingen gir et svar på reaksjonen fra den delen av forskermiljøet som savnet et større fokus på kulturvitenskapelige utfordringer og forskningens rolle i disse, etter evalueringen av NFR i 2002. I tillegg fremheves behovet for å ivareta den faglige bredden ved forskningsmiljøene, begrunnet med at potensialet for innovasjon øker jo flere fag som inkluderes i kunnskapsproduksjonen. Det lengste kapittelet i meldingen er viet en omfattende drøfting av innovasjonsmulighetene i norsk forskning, og her kan jeg ane et tett samarbeid med Nærings- og

Handelsdepartementet, som bidro vesentlig i arbeidet med meldingen. (Søgnen, 2004). Nærings- og Handelsminister Brende, som implementerte regjeringens plan for en helhetlig innovasjonspolitik fra 2003, uttalte i intervju med *Forskningspolitikk* at et sentralt punkt i planen er avsnittet om forskningens innovasjonsevne, som vil bli innlemmet i forskningsmeldingen. (ibid.) Regjeringens nye mantra – innovasjonspolitik, blir dermed knyttet til forskningspolitikk, og meldingen *Vilje til forskning* reflekterer i stor grad en vilje til å betrakte både grunnforskning og anvendt forskning som en stadig viktigere del av innovasjonsutviklingen i næringslivet så vel som i forskermiljøene. Også opprettelsen av de nye Sentre for Fremragende Forskning peker i retning av et ønske og håp om å stimulere til større innovasjonsevne. Resultatet av ordtellingen jeg har utført, viser at ordene innovasjon, nyskaping og nyvinning forekommer atskillig oftere enn de øvrige ordene i tabellen. Og fordelingen av ideer og argumenter i de syv tabellene ovenfor, viser at til tross for en relativt jevn fordeling, er det likevel det instrumentelle perspektivet på grunnforskningen som tillegges størst vekt. Signalene som avsenderen sender til mottakerne gjennom denne vektleggingen, tyder på en tilbøyelighet til å fremheve nytteverdien av både grunnforskning og anvendt forskning. Innenfor dette nytteperspektivet, er det en tydelig vinkling mot forskningens innovasjonsevne. Med yrkeserfaring fra NHO – Norges største Nærings- og Handelsorganisasjon, er det naturlig om avsenderen er ekstra opptatt av hvordan forskning best kan knyttes til næringslivet, noe som også fremgår av hennes interesse for å endre Forskningsrådet i retning av en bedre samordning av innovasjonsfunksjonene. Likevel er ikke avsenderen ensidig opptatt av å knytte forskning til innovasjon, selv om denne ideen betones sterkt i deler av forskningsmeldingen. Det fremgår av uttalelser fra avsenderen at kvalitet i forskning er en viktig sak, noe som også forskningsmeldingen påpeker gjentatte ganger. Også deler av kulturperspektivet fremheves, i forbindelse med grunnforskning, der særlig fokuset på grunnforskningens bidrag til økt erkjennelse av verden og til å fremme demokratiske verdier, er sterkt, hvilket også fremgår av de syv tabellene ovenfor.

Teoritilknytning ?

Hvilken forankring har forskningsmeldingen *Vilje til forskning* i teorien om den nye kunnskapsproduksjonen av Gibbons og medforfatterne (1994) ?

For å besvare dette spørsmålet, tar jeg utgangspunkt i meldingens Kapittel 9, der de første sidene er viet til en kortfattet drøfting av hvilke utviklingstrekk som kan skjelnes innenfor forskningen over de senere tiår. Her pekes det på en internasjonal trend, som har blitt stadig mer merkbar. Denne trenden innebærer at forskningen har blitt stadig mer nytteorientert, og utgjør i dag en viktig “del av mange lands velferds- og vekststrategi.” (ibid s.148). Denne nytteorienteringen fører så til at sammenhengen mellom den tradisjonelle grunnforskningen og den anvendte forskningen er i ferd med å endre seg. Endringene skyldes en økt interesse for forskningens anvendelsespotensiale, både fra næringslivet og fra forvaltningen. Her trekker meldingen fram teorien om den nye kunnskapsproduksjonen og gir en utførlig beskrivelse av teoriens hovedtrekk. I meldingen refereres det til begge de to arbeidene til Gibbons og medforfatterne, som diskuterer teorien. Meldingen beskriver disse arbeidene som “mest omtalt og diskutert de senere år.” (kap.9 s 148). Deretter følger et avsnitt som åpner med å kommentere nettopp de store endringer som det internasjonale forskersamfunnet har gjennomgått det siste tiår. Det slås fast at disse endringene skyldes større studentkull og at stadig flere utdanningsinstitusjoner for status som universiteter. Endringene består altså i at universitetsbegrepet blir utvidet. Det vises til liknende eksempler fra Norge og Sverige. Teorien om den nye kunnskapsproduksjonen nevnes ikke mer, heller ikke drøftes elementer i utviklingen som kan relateres til denne teorien. Hvorfor teorien har blitt fremhevet dersom den ikke er relevant for den videre drøftingen, er ikke umiddelbart opplagt. En mulig tolkning er at det har blitt gjort bevisst, for å demonstrere at denne teorien ikke anses å ha noen relevans for den utviklingen som har vært observert i norsk forskning. En annen tolkning er at teorien har blitt fremholdt for å sette søkelyset på teoriens implikasjoner, og overveie muligheten for en slik utvikling i Norge. Meldingen for øvrig er, i likhet med den forrige meldingen, nøye med å påpeke at

oppdragsforskningen – som symboliserer modus 2 - kunnskapsproduksjonen – bør øke i omfang, men ikke på bekostning av den tradisjonelle grunnforskningen – som utgjør et symbol på modus 1- kunnskapsproduksjon. Samtidig etterlyses store mengder med samfunnsvitenskapelig oppdragsforskning, for å møte nye definerte utfordringer på ulike samfunnsområder. I tillegg betones nytteverdien av forskningen i større grad enn den kulturelle verdien. Mitt inntrykk er at meldingen forsiktig nærmer seg en mer nytteorientert tankegang, der grunnforskningen så vel som den anvendte forskningen betraktes som potensielle verdiskapere i næringslivet, forvaltningen og samfunnet ellers. Innenfor denne tankegangen fremstår muligens teorien om den nye kunnskapsproduksjonen som mindre fremmed om enn litt satt på spissen. At teorien er blitt såpass grundig beskrevet – som den eneste teorien i hele meldingen, er i seg selv oppsiktsvekkende, og tyder på en noe uavklart holdning til hvorvidt den skal anses som relevant for den norske forskningspolitiske utviklingen eller ikke.

Kap. 7: Konklusjon

I dette kapittelet vil jeg samle de løse trådene i oppgaven ved å sammenligne analyseresultatene fra de tre foregående kapitlene, presentere disse grafisk, knytte teori til hypoteser og analyseresultater, samt vurdere hvor pålitelige og gyldige mine analysemetoder har vært. Jeg vil tilslutt drøfte mulige alternative tilnærminger til problemstillingen, og peke på et par aspekter som det kunne være fruktbart å belyse i en utvidet versjon av oppgaven.

Reliabilitetsaspektet ved analysen

Med utgangspunkt i oppgavens metodekapittel, der jeg redegjør for reliabilitetsaspektet ved tekstanalyse, vil jeg drøfte de ulike reliabilitetsproblemer som knytter seg til den politiske ideanalysen jeg har utført. Jeg vil særlig drøfte faren for svak intersubjektivitet i analysen, hvilket betyr at to ulike forskere som analyserer det samme datasettet, ender opp med ulike resultater. (Bergström & Boreus 2000, s. 37). Hvor i analysen kan det så forventes å finne slike målefeil, i kategoriseringsarbeidet eller i den elektroniske ordtelling? Jeg anser ordtelling som en metodeteknikk med høy grad av reliabilitet, da denne utføres elektronisk av et avansert dataprogram, hvis oppgave kun er å telle ord i tekstmaterialet, etter de ordrer og spesifiseringer jeg har oppgitt. Eksempler på slike spesifiseringer er at jeg velger å trunkere noen av ordene, f.eks. ordet “kultur” for å få med alle mulige varianter av dette ordet, - “kulturelle”, “kulturbetinget”, “flerkulturelt”, for å nevne noen få. Andre ord, som eksempelvis “KULT” som er tittelen på et forskningsområde, blir derimot ikke trunkert. Det er viktig både for reliabiliteten og for den endelige sammenligningen av de tre meldingene, at disse spesifiseringene er konsekvente for hver ordtelling. Jeg har derfor vært nøye med å trunkere de samme ord og begreper i hver av meldingene, og har også benyttet det samme ordtellerprogrammet, Monoconc Pro 2.0, i hver av meldingene, slik at jeg får et godt sammenligningsgrunnlag. Jeg anser derfor graden av målefeil i den elektroniske ordtelling som lav og reliabiliteten som høy.

Angående kategoriseringsarbeidet som jeg har gjort i forbindelse med den politiske ideanalysen, så oppfatter jeg intersubjektiviteten i denne som noe problematisk. Ettersom denne delen av analysen i stor grad er basert på personlige vurderinger, hvilket Bjørnsson og medforfatterne mener er en uunngåelig faktor i alle former for tekstanalyse (Bjørnsson et al 1994, s. 49), vil særlig intersubjektiviteten bli berørt, da det kan forventes at en annen tekstanalytiker med sin personlige vurdering ville oppnå et annerledes resultat enn det jeg har fått. Som jeg har bemerket i analysekapitlene, har jeg under kategoriseringsarbeidet støtt på tilfeller der det er betydelig rom for ulike tolkninger. I disse tilfellene kunne en annen tekstanalytiker ha valgt å plassere ideen eller argumentet i en annen underkategori enn det jeg har gjort, og tabellfordelingen ville dermed sett noe annerledes ut. Dette kan bety at finsorteringen i de underordnede kategoriene kanskje ikke er så verdifull som antatt dersom intersubjektiviteten her er noe svak, og av denne grunn har jeg valgt å utelate den i sammenligningen som følger i avsnittet nedenfor, der den grafiske fremstillingen kun viser fordelingen i kategoriene, ikke underkategoriene. Jeg nøyer meg dermed med å vise den samlede sum av forekomster for hver av de syv kategoriene (tabellene En til Syv). Det er dessuten hovedmønsteret som er interessant å få frem, og den variasjonen som kommer til syne mellom de to idealtypene det kulturelle og det instrumentelle perspektivet. Ettersom denne fordelingen er noe grovere, antar jeg at intersubjektiviteten er noe høyere her, da det er mer sannsynlig at to ulike forskere får samme resultater når kategoriseringen er mer grovkornet. Den snevrere inndelingen i underordnede kategorier er for beheftet med reliabilitetsproblemer, til at jeg ønsker å tillegge den for mye vekt. Med forbehold om fortsatt – om enn noe redusert - fare for lav intersubjektivitet, foretar jeg en sammenligning av tabellfordelingene til samtlige meldinger i avsnittet “En sammenligning av de tre forskningsmeldingene” nedenfor.

Validitetsaspektet ved analysen

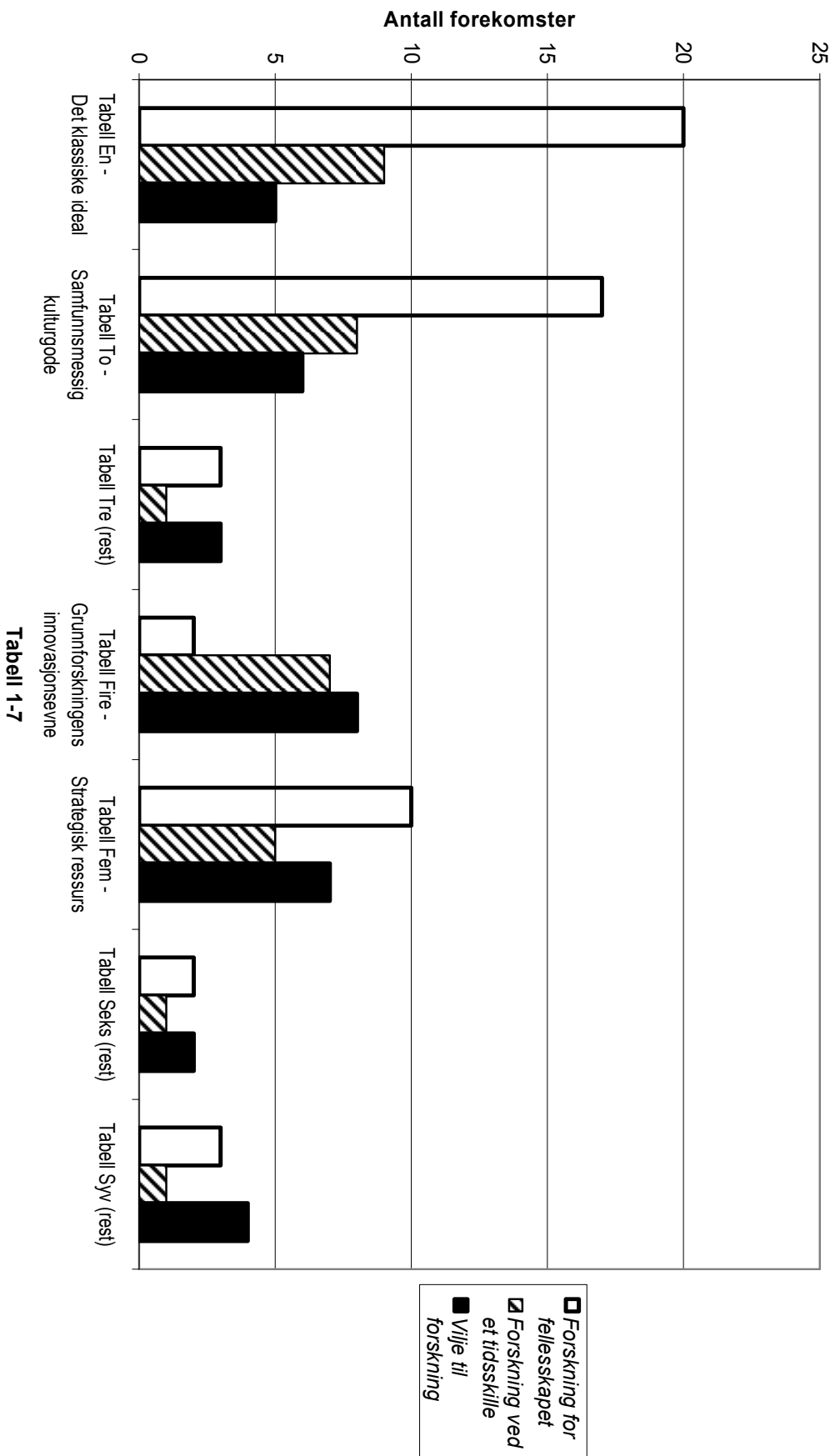
Utgangspunkt for den påfølgende drøftingen er Bergström & Boreus` bemerkning til ideanalyse med bruk av idealtyper, der faren for å tvinge modellen på teksten og således hindre teksten i å tale, lett kan utgjøre et validitetsproblem (2000, s. 170). Jeg

vil nå drøfte nærmere hvordan min modell og konstruerte idealtyper og kategorier samt underkategorier kan skape nettopp dette problemet, og hvordan jeg mener å ha redusert, om enn ikke utslettet, denne svakheten som berører validiteten ved analysen. De underordnede kategoriene jeg har konstruert, er ment å skulle dekke flest mulig av de mange aspektene ved grunnforskningen, fra økt selvinnsikt til morgendagens problemløser. Forfatterne Bergström & Boreus hevder at nettopp denne strenge strukturen kan være en svakhet ved å benytte idealtyper, fordi teksten risikerer å bli presset inn i strukturen og det kan oppstå tolkninger med lav validitet. Dette problemet har jeg forsøkt å unngå ved å opprette restkategorier, der jeg samler de deler av tekstmaterialet som ikke naturlig passer inn i de øvrige kategoriene, i stedet for å tvinge dem inn i modellen. Et problem med restkategoriene er at ettersom de fungerer som en slags oppsamlingsstasjoner for alle “outsiderne”, så skjuler de også den informasjonen disse outsiderne inneholder. Her kunne det være interessant å få innblikk i hvilke ideer og argumenter restkategoriene inneholder, men slik analysen er utført, er det ikke rom for å vise dette innholdet. Jeg har forsøkt å bøte på dette problemet ved å belyse noe av innholdet i restkategoriene med eksempler, i avsnittene “Noen bemerkninger til tabellene”. At noe informasjon går tapt i disse restkategoriene, kan få en viss betydning for validiteten, men jeg anser det ikke som et stort validitetsproblem, særlig da antallet forekomster i restkategoriene er relativt lavt, og overskrider aldri 4.

En sammenligning av de tre forskningsmeldingene

I dette avsnittet vil jeg ta for meg alle de tre analysekapitlene og se dem under ett, for slik å utføre en sammenligning av resultatene av analysene. Jeg vil først sammenligne resultatene av de tre tabellfordelingene, og fremstille disse resultatene grafisk. Jeg benytter et stolpediagram, der x-aksen viser tabellene En til Syv, og y-aksen viser antallet forekomster av ideer og argumenter for hver tabell. Dette diagrammet befinner seg på side 75 som figur 1. Som jeg påpekte i det forrige avsnittet om oppgavens reliabilitet, vil jeg nøye meg med å sammenligne kun den samlede sum av forekomster i hver tabell.

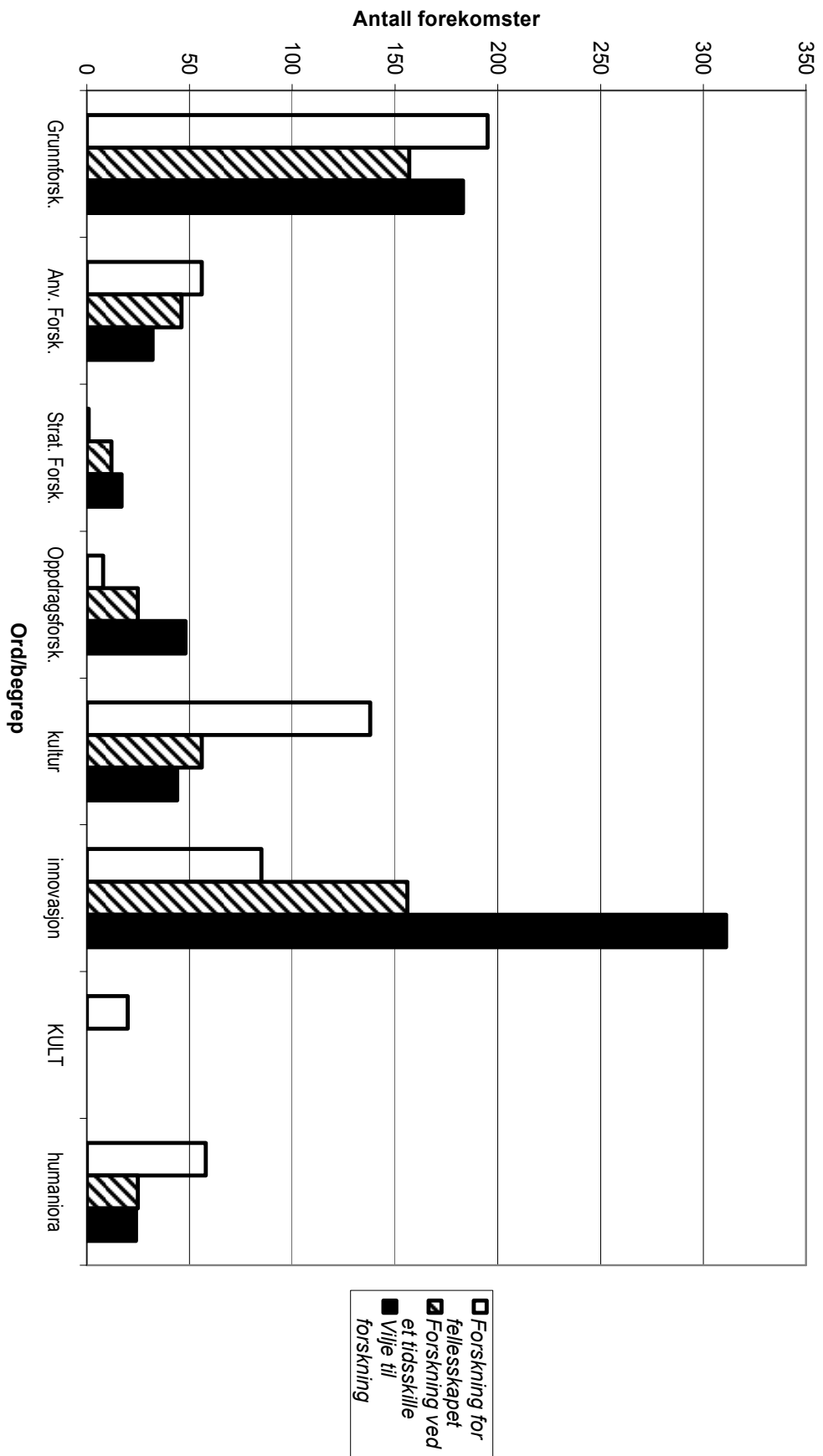
Figur 1: Grafisk fremstilling av tabellfordeling

Som figuren viser, er det et klart mønster som trer frem, der de to siste forskningsmeldingene, - *Forskning ved et tidsskille* og *Vilje til forskning* har en tilnærmet lik fordeling på de to første tabellene, mens den første, - *Forskning for fellesskapet* skiller seg ut på markant vis. Det er særlig i tabellene En og To at dette mønsteret er mest synlig. Tabell En som symboliserer kategorien “Det klassiske ideal” viser at den første meldingen avviker klart med 20 forekomster mot 6 og 7 forekomster hos de to siste meldingene. Det samme er tilfellet i tabell To, “Samfunnsmessig kulturgode” der den første meldingen har 17 forekomster, mot 7 og 6 hos de to siste. I tabellene Fire og Fem, er dette bildet noe annerledes, her er det den midterste meldingen, *Forskning ved et tidsskille*, som utpeker seg med lave forekomster på begge tabellene som tilhører det instrumentelle perspektivet. At de to siste meldingene harmonerer i et par av tilfellene, kan skyldes et visst preg av kontinuitet i tankegang og begrunnelser gitt for å ivareta grunnforskningen, da disse meldingene begge ble utgitt av den samme regjeringen, Bondevik 1 og 2, som satt gjennom to regjeringsperioder. Den første meldingen derimot, ble utgitt av en Arbeiderparti-regjering, Harlem Bruntland 3, og denne har følgelig liten kontinuitet med de to neste. Likevel er det ulike forskningsministre bak hver melding, og som drøftingen av meldingenes kontekst har vist, er det tydelige variasjoner mellom disse ministrenes verdiprioriteringer i forskningsspørsmål. Er det dermed grunn til å påstå at også de forskningspolitiske begrunnelsene for å ivareta grunnforskningen varierer, slik hypotese 1 hevder? På bakgrunn av sammenligningen av hvordan forekomstene av ideer og argumenter varierer mellom meldingene, vil jeg i det neste avsnittet drøfte hypotese 1 nærmere.

Med til sammenligningen av de tre meldingene, hører også en sammenligning av resultatene fra ordtellingen av hver melding. Også disse resultatene er fremstilt grafisk med et stolpediagram, i figur 2 på side 77. Som figuren viser, kan det skjernes et par tendenser, særlig i sammenheng med ordene “anvendt forskning”, “oppdragsforskning”, “kultur”, “innovasjon” og “KULT”.

Figur 2: Grafisk fremstilling av ordtellingsresultater

Sammenligner jeg de to første tilfellene, “anvendt forskning” og “oppdragsforskning” ser jeg en tendens til at bruken av begrepet “anvendt forskning” minsker gradvis, mens bruken av ordet “oppdragsforskning” øker gradvis. Da oppdragsforskning er anvendt forskning i sin reneste form, kan det være at språkbruken i de tre meldingene har endret seg i retning av å bruke dette ordet fremfor anvendt forskning, som jo er et mer tøyelig begrep. En annen mulighet er at forekomstene av ordet oppdragsforskning har økt fordi temaet har blitt gjenstand for en debatt om etiske og kvalitetsmessige retningslinjer, slik det var tilfelle i forskningsmeldingen *Forskning ved et tidsskille* (se sammendraget for denne meldingen). Den andre og mer interessante tendensen som synliggjøres i figuren, er den synkende nedgangen i bruken av ordet kultur, samtidig som bruken av ordet innovasjon stiger drastisk, fra 85 forekomster i den første meldingen til 311 forekomster i den siste meldingen. Det er dessuten verdt å bemerke at de to siste meldingene ikke har en eneste forekomst av ordet “KULT”, som er tittelen på innsatsområdet kultur- og tradisjonsformidlende forskning. Den første meldingens oppfordring til å bevare dette forskningsområdet som nasjonalt innsatsområde, får ingen respons, skal en dømme etter de to neste meldingenes totale fravær av dette temaet. Også fagområdet humaniora eller humanistisk forskning som er nært relatert til KULT, diskuteres i meget liten grad, noe figur 2 illustrerer. Disse funnene indikerer at det i de tre meldingene har oppstått et større fokus på nytteorienterte temaer i forskningen, så som oppdragsforskning, og tilsvarende mindre fokus på kulturorienterte temaer, som humanistisk forskning. Disse funnene stemmer overens med resultatet av tabellfordelingene, som viser at tyngden av ideer og argumenter endrer seg fra melding til melding, med stadig færre forekomster av kulturelle ideer og argumenter og tilsvarende hyppigere forekomster av instrumentelt relaterte ideer og argumenter. Funnene støttes ytterligere av drøftingen av kontekst i hvert analysekapittel, der avsenderne av meldingene blir beskrevet, med vekt på deres forskningspolitiske verdiprioriteringer. Også her kan det anes en overgang fra et kulturelt til et instrumentelt perspektiv på forskningen, med Gudmund Hernes’ vern av grunnforskningsdisiplinen humaniora og samfunnsvitenskap, til Jon Lilletuns sterke fokus på forskningens frihet og uavhengighet, noe som særlig gjelder

grunnforskning, samt problematisering av oppdragsforskningen. Overgangen til et instrumentelt perspektiv blir synlig først med Kristin Clemets iherdige betoning av behovet for innovasjon i grunnforskningen, og dessuten behovet for mer næringsrettet forskning til fordel for næringslivet. Hvordan bidrar så disse funnene, som resten av analysen støtter opp om, til å styrke eller svekke hypotesene 1, 2 og 3, som påstår at de forskningspolitiske begrunnelsene varierer, og at denne variasjonen går i retning av et stadig mer utvidet instrumentelt perspektiv, noe som gjenspeiles ved at de mest fremtredende ideer og argumenter er de som hevder grunnforskningens verdi i et instrumentelt lys. Disse spørsmålene utgjør kjernen for drøftingen i de to neste avsnittene.

Drøfting av hypotese 1 og 2 på bakgrunn av tabellfordelingene

Hypotesene 1 og 2, som ble formulert i oppgavens innledningskapittel, kan drøftes samlet, da de begge tar utgangspunkt i sammenligningen av tabellfordelingene.

Hypotese 1 lyder følgende:

De forskningspolitiske begrunnelsene for å ivareta den norske grunnforskningen varierer i de tre forskningsmeldingene fra tidsrommet 1993 – 2005.

Hypotesen hevder at meldingene uttrykker ulike forskningspolitiske begrunnelser, noe som de tre analysekapitlene har forsøkt å avdekke. Ved å kategorisere innholdet i de avsnittene som omtaler grunnforskningen, har jeg forsøkt å finne indikatorer som bidrar til å styrke eller svekke denne hypotesen. En kombinasjon av en kvantitativ ordteller-teknikk og en kvalitativ kategoriseringsmetode, har gitt meg målbare resultater som jeg tilslutt har sammenlignet. Sammenligningen har avdekket at de forskningspolitiske begrunnelsene varierer, men at denne variasjonen er størst mellom den første og de to siste meldingene. For de to tabellene som utgjør kulturperspektivet er variasjonen mellom de to siste meldingene nesten ubetydelig. Det er derfor riktigere å påstå at disse to meldingene sammenfaller i noen tilfeller og varierer i andre, og at den tydeligste variasjonen som oppstår er mellom den første meldingen, *Forskning for fellesskapet* og de to siste meldingene, *Forskning ved et tidsskille* og *Vilje til*

forskning. Hypotesen blir dermed betydelig styrket, men ikke fullt bekreftet, ettersom to av meldingene ikke varierer så mye som forventet. Hvorvidt den observerte variasjonen mellom den første meldingen og de to siste meldingene skyldes partiforskjeller eller ministernes egne holdninger i forskningsspørsmål, er vanskelig å bedømme, men mitt inntrykk er at den første meldingen i stor grad bærer preg av ministeren Hernes' personlige verdier, forskningspolitiske holdninger og akademiske stil. De øvrige to meldingene er også preget av personlige meninger, men ikke i samme grad, og her skinner noe av partipolitikken frem, eksempelvis med KrFs sterke vektlegging av etiske verdier, i forskningsmeldingen *Forskning ved et tidsskille*.

Den neste hypotesen, hypotese 2, lyder :

De mest fremtredende ideer og argumenter som fremmes for å ivareta grunnforskningen i de tre forskningsmeldingene, er de som forfekter et instrumentelt syn på grunnforskningen.

Denne hypotesen tar også utgangspunkt i tabellfordelingene i figur 1, som viser et noe ujevnt bilde. For den første meldingen, *Forskning for fellesskapet*, består ujevnheten i at de mest fremtredende ideene og argumentene er de som befinner seg i tabellene En, To og Fem, hvorav de to første hører til det kulturelle perspektivet. Da også forekomstene her er betydelig større enn i tabell Fem, må det sies at det er en klar overvekt av ideer og argumenter som forfekter et kulturelt syn på grunnforskningen, noe som svekker sannhetsverdien av hypotese 2. Den neste meldingen, *Forskning ved et tidsskille*, har en mye jevnere fordeling på de fire tabellene som utgjør kategoriene for henholdsvis det kulturelle og det instrumentelle perspektivet, men med litt flere forekomster på de to første tabellene, noe som igjen svekker hypotese 2. Dette bildet er motsatt for den siste meldingen, *Vilje til forskning*, som også har en relativt jevn fordeling på de fire nevnte tabellene, men denne gang med litt flere forekomster på de to siste tabellene, som tilhører det instrumentelle perspektivet. De mest fremtredende ideer og argumenter i denne meldingen er altså de som forfekter et instrumentelt syn på grunnforskningen, hvilket bidrar til å styrke hypotese 2. Tendensen til å fremheve det kulturelle perspektivet, snur altså med den siste meldingen. Resultatet av

ordtellingene viser et liknende bilde, der de typiske “kulturelle” ordene som kultur, KULT og humaniora forekommer atskillig oftere i den første meldingen enn i de to siste, mens typiske “instrumentelle” ord som oppdragsforskning og innovasjon forekommer sjeldnere i den første, men øker merkbart med de to siste, og særlig da med den siste meldingen. Inntrykket som skapes er at tendensen til å fremheve det kulturelle perspektivet snur etter den første meldingen. Her er det altså ikke fullstendig samsvar mellom de kvalitative analyseresultatene fra tabellfordelingen og de kvantitative fra ordtellingen, ettersom den kvalitative viser at tendensen til å fremheve det kulturelle snur etter de to første meldingene, mens den kvantitative viser at tendensen snur etter den første meldingen. Her må det påpekes at de kvantitative resultatene skiller seg fra de kvalitative ved at de er basert på hele meldingen, ikke kun de utvalgte avsnittene som omhandler grunnforskningen.

Drøfting av hypotese 3 i tilknytning til teorien

Hypotese 3 tar utgangspunkt i teorien om den nye kunnskapsproduksjonen av Gibbons og medforfatterne, og mine egne drøftinger av meldingenes mulige tilknytning til denne teorien, som er gjengitt i avsnittene “Teoritilknytning” på slutten av hvert analysekapittel. Hypotese 3 lyder :

Innholdet i forskningsmeldingene fra tidsrommet 1993 – 2005 indikerer en endring i forskningspolitisk perspektiv, fra et kulturelt syn til et instrumentelt syn på forskningen.

En kort gjennomgang av avsnittene “Teoritilknytning ?” viser at mine drøftinger ikke kommer fram til noe entydig svar, men at det er enkelte indikatorer som bidrar til å støtte hypotese 3. En slik indikasjon er framveksten av den store norske instituttsektoren etter 1945, som har utført størsteparten av norsk anvendt forskning, og har bidratt med kunnskap og teknologiutvikling til næringslivet, blant annet i framveksten av tre store norske industrier. Som jeg hevder i analysekapittel 4, kan denne institutforskningen betraktes som en modus 2 – kunnskapsproduksjon, og den eksisterer på lik linje med universitetsforskningen, som utgjør modus 1. Konklusjonen

her blir derfor at det har forekommet en utvikling i Norge de siste 50 år som peker i retning av at anvendt forskning og grunnforskning har blitt forankret i egne institusjoner og eksisterer på lik linje, i tråd med det teorien hevder.

En annen indikator som styrker hypotese 3, er den siste forskningsmeldingens forsiktige anerkjennelse av teorien om den nye kunnskapsproduksjonen som relevant for den internasjonale forskningspolitiske utviklingen. Meldingen vil riktignok ikke innrømme at det samme er tilfelle for den norske utviklingen på forskningsområdet, men her råder en noe uavklart holdning, der teorien blir fremholdt som en viktig forklaringsfaktor, men likevel ikke dekkende for norske forhold. Innholdet i denne forskningsmeldingen, *Vilje til forskning*, er ellers hovedsaklig sentrert omkring næringsrettede temaer, og som drøftingen av hypotese 2 har vist, inneholder denne siste meldingen flere ideer og argumenter som forfekter nytteverdien av grunnforskning, enn den kulturelle verdien. Til tross for at meldingen ikke anerkjenner teorien om den nye kunnskapsproduksjonen som relevant for norsk forskningspolitisk utvikling, viser likevel funnene fra min analyse at det forskningspolitiske perspektivet er i ferd med å endre seg og at denne tendensen er mest merkbar med den siste meldingen. Her snur den tidligere tendensen til å vektlegge det kulturelle synet på grunnforskningen på bekostning av det instrumentelle synet, og endringen peker i retning av at det instrumentelle synet blir mer framtrædende, slik også hypotese 3 hevder.

Drøftingen av den midterste meldingen, *Forskning ved et tidsskille*, konkluderer med at denne meldingen ikke inneholder noen konkrete uttalelser som indikerer et stadig økende instrumentelt syn på forskningen, eller at den anvendte forskningen får økt betydning på bekostning av grunnforskningen. Tvert imot blir det understreket ettertrykkelig at det søkes en balanse mellom grunnforskning og anvendt forskning, der ingen av de to vil få forrang. Resultatene fra tabellfordelingen av denne meldingen viser et relativt jevnt bilde, der ideene og argumentene er spredt jevnt over begge perspektivene, med kun en liten overvekt til det kulturelle perspektivet. Innholdet i denne meldingen bidrar altså ikke til å støtte hypotese 3, men bekrefter

den tendensen jeg har oppdaget, som tydelig viser at det forskningspolitiske perspektivet endrer seg med den siste meldingen, *Vilje til forskning*, i retning av et økende instrumentelt syn på grunnforskningen.

Den endelige konklusjonen, som besvarer påstandene i alle de tre hypotesene, blir at avsenderne av forskningsmeldingene varierer i sine forskningspolitiske begrunnelser for å ivareta grunnforskningen, men at denne variasjonen er tydeligst mellom den første og de to siste meldingene. Videre at de mest fremtredende ideer og argumenter for å ivareta grunnforskningen er de som forfekter den kulturelle verdien i de to første meldingene, men at denne tendensen snur med den siste meldingen, som har flere nytte-relaterte enn kultur-relaterte ideer og argumenter. Denne tendensen antyder at det forskningspolitiske perspektivet er i ferd med å endre seg i retning av et stadig mer nytteorientert syn på grunnforskningen. Til tross for at ingen av meldingene inneholder noen konkrete uttalelser som direkte bekrefter at det instrumentelle synet er på frammarsj, eller anerkjenner teorien om den nye kunnskapsproduksjonen som en relevant forklaring på den norske forskningspolitiske utviklingen siden 1945, viser likevel funnene fra min analyse at det har skjedd en glidende overgang fra et dominerende kulturelt syn til et ikke fullt så dominerende men klart framtrædende instrumentelt syn. Hypotesene 1, 2 og 3 blir altså bare delvis bekreftet, da det forskningspolitiske bildet i tidsperioden 1993 – 2005 er preget av mange nyanser.

Oppsummering

Jeg har i denne oppgaven utført en tekstanalyse av tre forskningsmeldinger utgitt i tidsrommet 1993 – 2005, med hovedvekt på å besvare spørsmålet : hvilke ideer og argumenter fremmes for å begrunne behovet for å ivareta den norske grunnforskningen, som er oppgavens problemstilling. Dette spørsmålet blir besvart i de tre analysekapitlene som utgjør den mest omfattende delen av oppgaven. Formålet med analysen har vært, - i tillegg til å besvare problemstillingen, å samle en del målbare analyseresultater, for tilslutt å utføre en sammenligning av innholdet i de tre meldingene. Denne sammenligningen har gitt grunnlag for en drøfting av oppgavens tre hypoteser. Utgangspunktet for en av hypotesene er teorien om den nye kunnskaps-

produksjonen, som ble formulert av forfatterne Gibbons, Limoges, Nowotny, Schwartzman, Scott og Trow, i boken *The new production of knowledge* (1994). Til tross for at funnene fra analysen peker i retning av en glidende overgang fra et kulturelt syn til et instrumentelt syn på grunnforskningen, viser den påfølgende drøftingen at dette bildet er har mange nyanser, og konklusjonen blir derfor ikke entydig. Jeg har i oppgaven forsøkt å vise at de forskningspolitiske begrunnelsene for å ivareta grunnforskningen varierer noe, men at denne variasjonen ikke var så utpreget som forventet, at ingen av de tre forskningsmeldingene inneholder ytringer som kan forbindes med teorien i oppgaven, i den forstand at de innrømmer et nytteorientert syn på forskningen, men samtidig at det stadig blir flere ideer og argumenter i meldingene som forfekter et slikt syn på grunnforskningen. Denne tendensen merkes først med den siste meldingen, men her varierer de ulike analyseresultatene noe. Tilslutt må det påpekes at det ikke er fullstendig samsvar mellom de ulike analyseresultatene, og at dette skyldes at mens den ene analyseteknikken brukes på hele tekstmaterialet, gjelder den andre kun for noen få utvalgte avsnitt. Denne metodiske svakheten er tatt i betraktning i drøftingen av både metodevalg og hypoteser.

Avsluttende betraktninger

Jeg vil avslutte oppgaven med å drøfte kort noen alternative metodiske tilnærminger til problemstillingen. Grunnet oppgavens begrensede omfang, har jeg kun benyttet tekstanalyse til å besvare problemstillingen, men en utvidet versjon av denne oppgaven kunne romme en kombinasjon av flere metoder, for slik å tilnærme seg problemstillingen fra ulike vinkler. Et eksempel er en kombinasjon av tekstanalyse og intervjuer av de tre forskningsministrene som utga de tre forskningsmeldingene, eventuelt deres nærmeste medarbeidere. Disse intervjuene ville ta sikte på å belyse ministrenes vurderinger av meldingene, og deres egne forskningspolitiske holdninger. Her kunne det flettes inn spørsmål som søkte å belyse ministrenes personlige engasjement og innflytelse på innholdet i meldingene, samt hvilken innflytelse politikken til deres respektive partier hadde på innholdet i meldingene. En svakhet

ved å benytte intervjumetoden er faren for erindringsfeil hos intervjuobjektene, da kun den siste meldingen er av nyere dato, og en slik målefeil ville svekke verdien av intervjuene. Likevel er det en tenkbar metodetilnærming, dersom en tar høyde for mulige erindringsfeil.

En annen tilnærming til problemstillingen er diskursanalyse, som er en tekstanalyse av språklige virkemidler og kontekst, i denne sammenheng den bredere diskursen omkring temaet forskningspolitikk. Ettersom det vrirler av språklige virkemidler og retorikk i forskningsmeldingene, kunne en analyse av disse være svært fruktbart. Men diskursanalyse krever mye bakgrunnskunnskap, og er kanskje bedre egnet til et dybdestudium av en forskningsmelding, fremfor et breddestudium av tre meldinger med den hensikt å sammenligne.

Et tredje alternativ er argumentasjonsanalyse, som jeg tidlig i oppgaveskrivningen forsøkte å utføre, men det viste seg snart at å rekonstruere selve den logiske strukturen i argumentasjonen i meldingene var lite hensiktsmessig, da problemstillingen min ikke handler om å avsløre logiske brister i teksten, men snarere om selve det substansielle innholdet i teksten. Jeg valgte derfor bort denne framgangsmåten, men anser den som brukbar dersom målet er å avdekke inkonsistens i argumentasjonen i et offentlig dokument.

Ovenfor har jeg gitt noen forslag på alternativer til hvordan problemstillingen i oppgaven kan angripes og besvares. Jeg har også pekt på et par aspekter ved tekstmaterialet og temaet som kunne være interessant å studere nærmere med andre metodeteknikker. Disse forslagene kan betraktes som et bidrag til en eventuell utvidelse av oppgaven, eller til en annen oppgave hvis tema berører temaet den norske grunnforskningen, som er kjernen i denne oppgaven.

Kildeliste

Bergström, Göran og Kristina Boreus (2000): *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskapelig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Björnsson, Gunnar, Ulrik Kihlbom, Folke Tersman og Anders Ullholm (1994): *Argumentationsanalys*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Danielsen, Lina Rolfovna (2005): "Tekstanalyse av et høringsnotat". Kvalitativ metode-oppgave for kurset STV 4020. Institutt for statsvitenskap, universitetet i Oslo.

David, Paul (1995): *Science Reorganized ? Post-Modern Visions of Research and the Curse of Success*. Ms. December.

<http://www.merit.uno.edu/publications/rmpdf/1996/rm1996-002.pdf>

Ekern, Lise (2002): "Forskning er framtidens såkorn." I *Forskningsetikk* nr. 4, 2002.

Eriksen, Erik, O. og Jarle Weigaard (1999): *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati. Jurgen Habermas` teori om politikk og samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget.

Forskning for fellesskapet. Oslo : Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1993. (st.meld.nr.36).

Forskning ved et tidsskille. Oslo : Det kongelige kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1999. (st.meld.nr.39).

FoU-statistikk 2003. Oslo : NIFU STEP, SSB, 2004.

Fra ide til verdi. Regjeringens plan for en helhetlig innovasjonspolitik. Oslo : Nærings- og handelsdepartementet, 2003.

Fredriksen, Dan (2006) : “Max Planck-instituttene er grunnforskningens høyborg.” I *Illustrert Vitenskap* nr.3, 2006.

Gibbons, Michael, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott og Martin Trow (1994): *The new production of knowledge. The dynamics of science and research in contemporary societies*. London: Sage Publications.

Gibbons, Michael, Helga Nowotny og Peter Scott (2001): *Rethinking science. Knowledge and the public in an age of uncertainty*. Cambridge: Polity Press.

Godø, Helge (1998): “Grunnleggende forskning, radikale innovasjoner og innovasjonsregimer – belyst ut fra telekommunikasjonssektoren.” I : *Grunnforskning i innovasjons- og forskningspolitikk. Rapport fra NIFU og STEP-gruppen*. Egil Kallerud (red). Oslo: NIFU (rapport 2/1998).

Grønli, Kristin Straumsheim (2002): “Store omveltninger for Forskningsrådet.” I : bladet “*Forskning*”.
<http://www.forskning.no/Artikler/2002/september/1031739356.24>

Gustavsson, Sverker (1997): “Framtiden för den fria forskningen.” I : *Forskningspolitikk* nr. 2, 1997.

Hagen, Inger & Nygaard Tomas (1994): “Forskning for fellesskapet – fellesskap for vekst ?” I : *Forskningspolitikk* nr. 2, 1994.

Helle, Karen (2001): “Norsk forskning på nedtur”. I : *Forskningspolitikk* nr. 1, 2001.

Hellevik, Ottar (1999): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Innstilling om organisering for helhet og mangfold i norsk forskning. Oslo : Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1991 (NOU 1991: 26).

- Irvine, John & Martin, Ben R. (1984): *Foresight in science. Picking the winners.* London: Pinter Publishers.
- Kallerud, Egil (1992): *Strategisk forskning. Kommentarer til et forskningspolitisk begrep.* Oslo: NIFU (rapport 5/1992).
- Kallerud, Egil (1998): "Forskningens kulturdimensjoner." I : *Grunnforskning i innovasjons- og forskningspolitikk. Rapport fra NIFU og STEP-gruppen.* Egil Kallerud (red).Oslo: NIFU (rapport 2/1998).
- Kallerud, Egil og Øyvind Sætvedt (1998): "Mer til grunnforskning – mindre til næringsrettet forskning." I : *Forskningspolitikk* nr. 4, 1998.
- Letnes, Odd (1995): "Humaniora inn i EU-forskningen." Bladet "*Forskning*" nr. 3, 1995.
<http://forskningsradet.ravn.no/bibliotek/forskning/199503/1995030301.html>
- Mathisen, Werner Christie (1997): *Diskursanalyse for statsvitere. Hva, hvorfor og hvordan.* Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Mathisen, Werner Christie (2006): *Tekstanalyse.* Forelesning. Oslo : Institutt for statsvitenskap, 23.03.2006.
- Ramberg, Inge (1999): "Statsråd Lilletun. Stå sammen om et løft for forskningen !" I: *Forskningspolitikk* nr.4, 1999.
- Ramberg, Inge (2003): "Klare råd til forskningsministeren." I : *Forskningspolitikk* nr.4, 2003.
- Ryen, Morten (1997): "Portrett. Kunnskapen fra livets skole." I : bladet "*Forskning*" nr. 8, 1997.
<http://forskningsradet.ravn.no/bibliotek/forskning/199708/1997080801.html>

"Sagt om forskningsmeldingen." (redaksjonsarkivet) I : *Forskningspolitikk* nr. 3, 1999.

Simonsen, Håvard (1995): "Mer samfunnsforskning !" I : Bladet "*Forskning*" nr.7, 1995.

<http://forskningsradet.ravn.no/bibliotek/forskning/199507/1995071201.html>

Skoie, Hans (1991): "Fra konseptene." I : *Kompetanse og kontrovers. Festskrift til Gudmund Hernes` 50-årsdag*. Terje Rød Larsen (red).Oslo/ Aurskog: PDC Printing Data Center. Utgitt ved FAFO.

Skoie, Hans (1997): "Fokus. Grunnforskning." I : *Forskningspolitikk* nr.1, 1997.

Skoie, Hans (2005): *Norsk forskningspolitikk i etterkrigstiden*. Oslo : Cappelen Akademisk forlag.

Skoie, Hans og Øyvind Såtvedt (1998): Kulturbegrunnelser for forskning. Artikkel i *Forskningspolitikk* nr.4/1998.

Skoie, Hans, Tomas Nygaard og Randi Søgner (1995): *Norsk forskning mot sekelskiftet – en seminarrapport*. Oslo: NIFU (Rapport 1/95).

Smeby, Jens-Christian (1996): "Oppdrags-og programforskning ved universitetene." I: *Grunnforskning i innovasjons- og forskningspolitikk. Rapport fra NIFU og STEP-gruppen*. Egil Kallerud (red). Oslo: NIFU (rapport 2/1998).

Smith, Keith (1998): "Hva er grunnforskning ?" I : *Grunnforskning i innovasjons-og forskningspolitikk. Rapport fra NIFU og STEP- gruppen*. Egil Kallerud (red). Oslo: NIFU (rapport 2/1998).

Søgner, Randi (2002): "Skjebneår for norsk forskning." I : *Forskningspolitikk* nr. 1, 2002.

Søgner, Randi (2003): "Instituttene sliter." I : *Forskningspolitikk* nr. 1, 2003.

Søgnen, Randi (2004): "Innovasjonsminister med portefølje." I : *Forskningspolitikk* nr. 3, 2004.

Søgnen, Randi (2005a): "Sjefen for SINTEF-galaksen." I : *Forskningspolitikk* nr. 1, 2005.

Søgnen, Randi (2005b): "En ex-statsråd ser tilbake." I : *Forskningspolitikk* nr. 4, 2005.

Såtvedt, Øyvind & Ramberg, Inge (1999): "Forskningsmeldingen – politikk for et tidsskille." I : *Forskningspolitikk* nr. 3, 1999.

Såtvedt, Øyvind (1998): "Forskning og autonomi – et normativt perspektiv." I : *Forskning, kultur og autonomi. Et bidrag til debatten om den frie universitetsforskning*. Hans Skoie og Øyvind Såtvedt. Oslo: NIFU (rapport 17/1998).

The Measurement of Scientific and Technological Activities ("Frascati Manual"). Paris : OECD, 1993.

Vedung, Evert (1977): *Det rationella politiska samtalet. Hur politiska budskap tolkas, ordnas och prövas*. Stockholm: Aldus.

Vilje til forskning. Oslo : Det kongelige utdannings- og forskningsdepartementet, 2005. (st.meld.nr.20).